

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
TÜRK SANAT MÜZİĞİ BİLİM DALI**

**DEDE EFENDİ'NİN HÜZZAM MEVLEVİ AYİNİNİN MAKAM, USUL VE
EZGİSEL YÖNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof.Yusuf AKBULUT

HAZIRLAYAN

Hakan KILINÇARSLAN

KONYA-2006

Hakan KILINÇARSLAN tarafından hazırlanan DEDE EFENDİ'NİN HÜZZAM MEVLEVİ AYİNİNİN MAKAM, USUL VE EZGİSEL YÖNDEN İNCELENMESİ adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Yusuf AKBULUT
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Sanat Müziği Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 30.06.2006

Başkan: Prof. Yusuf AKBULUT

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN

Üye: Dr.Serdar ÇAKIRER

Bu tez, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
TÜRK SANAT MÜZİĞİ BİLİM DALI**

**DEDE EFENDİ’NİN HÜZZAM MEVLEVİ AYİNİNİN MAKAM, USUL VE
EZGİSEL YÖNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof.Yusuf AKBULUT

HAZIRLAYAN

Hakan KILINÇARSLAN

ÖZET

Türk musikisinin en büyük dini formu olan “ayin” formunu anlatabilmek için önce “Hz. Mevlana” , Mevleviliğin kuruluşu ve ayin formunun bir parçası olan “sema töreni” ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Hiç şüphe yok ki Mevlevi ayinleri konusu bir değil yüzlerce tez konusu olabilecek kadar geniştir. Mevlevi ayinleri içerisinde en sanatlı ve en uzun süreli olan Dede Efendi’nin “Hüzzam Mevlevi Ayini” biçim, usul ve makamsal yönden incelenmiştir. İncelenen bu ayinde hüzzam makamını bestekârın nasıl kullandığı, eser içerisinde kullanılmış olan geçkiler ve bu geçkilerin hüzzam makamıyla ilişkisi, ayinde kullanılan usullerle bu usullerin vezin ile ilişkisi incelenmiştir.

**SELÇUK UNIVERSITY
SOCIAL SCENCES INTITUTE
DEPARTMENT OF TURKISH CLASSICAL MUSIC**

**THE OBSERVATION “HÜZZAM MEVLEVİ AYİNİ”BY DEDE EFENDİ
İN TERMS OF STYLE AND PATTERN**

MASTER DEGREE THESIS

Hakan KILINÇARSLAN

**Advisor
Prof. Yusuf AKBULUT**

2006

ABSTRACT

Mevlana jalal-ud-din Rumi, foundation of Mevlevizim and sema (whirling) ceremony, a part of ayin (rite) form, have been recited in detail in order to explain ayin form the biggest religious form of turkish Classical Music. No wonder that Mevlevi Ayin-s are so detailed that it can be studied in many thesis they may be explained in hundreds of thesis. Hüzzam Mevlevi Ayini, the longest and the most valuable of Mevlevi Ayin-s by Dede Efendi was observed in terms of style, pattern and mode. İn the ayin, how the composer used hüzzam mode, the modal transitions in this music and the relation of these patterns with vezin were obseved.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitiminin boyunca desteklerini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Yusuf AKBULUT' a, tez aşamasında benden tecrübelerini esirgemeyen hocalarım Prof. Salih ERGAN ve Dr. Serdar ÇAKIRER' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. Hz. MEVLANA	5
2.1. Hayatı	5
2.2. Fikir Hayatı	8
2.3. Eserleri	11
2.3.1. Mesnevi.....	11
2.3.2. Divân-ı kebir	12
2.3.3. Fihi mâ-fih.....	12
2.3.4. Mecâlis-i seb'a	12
2.3.5. Mektubât	12
3. MEVLEVİLİK	13
3.1. Kuruluşu	13
3.2. Çile Sistemi.....	14
3.3. Mevlevilik ve Sanat.....	15
3.4. Sema Töreni.....	16
4. MUKABELE-İ ŞERİFİN YAPISI	23
4.1. Nâ't-ı Şerif.....	23
4.2. Ney Taksimi.....	24
4.3. Sultan Veled Devri	24
4.4. Birinci Selam	24
4.5. İkinci Selam	25
4.6. Üçüncü Selam	25
4.7. Dördüncü Selam.....	25
4.8. Son Peşrev	26
4.9. Son Yürük Semai	26
4.10. Son Taksim	26
4.11. Kur'ân-ı Kerim'den Bir Aşr-ı Şerif.....	27
4.12. Dua	27
4.13. Ayin-i Şeriflerin Yapısı	27
5. GÜNÜMÜZE KADAR BESTELENE N MEVLEVİ AYINLERİ	31
5.1. Bestekârı Bilinmeyen Diğer Ayin-i Şerifler	35
5.2. Mevlevi Ayini bestekârları	36
6. HAMMAMİZÂDE İSMÂİL DEDE-EFENDİ (1778-1845)	39
6.1. Hayatı	39
6.2. Bestekârlığı	44
6.3. Eserleri.....	48
6.3.1. Dini Formdaki Eserleri	48
6.3.2. Saz eserleri	50
6.3.3. Din dışı eserleri.....	50
6.4. Dede Efendi'nin Eserlerinin Dökümü.....	51
7. AYİNİN USUL ÖRGÜSÜ AÇISINDAN İNCELENMESİ	89

7.1. Hüzam Mevlevi Ayininde I. Selamın Usul Yapısı ve Güftenin Usul Darplarına Göre Dağılımı	90
7.2. Hüzam Mevlevi Ayininde II. Selamın Usul Yapısı ve Güftenin Usul Darplarına Göre Dağılımı	91
7.3. Hüzam Mevlevi Ayininde III. Selamın Usul Yapısı ve Güftenin Usul Darplarına Göre Dağılımı	92
7.4. Hüzam Mevlevi Ayininde IV. Selamın Usul Yapısı ve Güftenin Usul Darplarına Göre Dağılımı	93
7.5. Hüzam Mevlevi Ayin-İ Farsça Metni, Vezni Ve Türkçe Açıklaması ⁹⁴	
8. HÜZZAM MAKAMININ MÜZİKAL İKLİMİ	101
8.1. Geçmişte Hüzam Makamı.....	101
8.2. Sisteme Göre Hüzam Makamı	102
9. HÜZZAM MEVLEVİ AYİNİNİN MAKAM VE GEÇKİ.....	103
BAKIMINDAN TAHLİLİ.....	103
9.1. Birinci Selam	103
9.1.1. Birinci selamda ilk müzik cümlesinin tahlili	103
9.1.2. Birinci selamda ikinci müzik cümlesinin tahlili.....	104
9.1.3. Birinci selamda üçüncü müzik cümlesinin tahlili	105
9.1.4. Birinci selamda dördüncü müzik cümlesinin tahlili.....	106
9.1.5. Birinci selamda beşinci müzik cümlesinin tahlili	107
9.1.6. Birinci selamda altıncı müzik cümlesinin tahlili.....	107
9.1.7. Birinci selamda yedinci müzik cümlesinin tahlili	107
9.1.8. Birinci selamda sekizinci müzik cümlesinin tahlili.....	109
9.1.9. Birinci selamda dokuzuncu müzik cümlesinin tahlili.....	109
9.1.10. Birinci selamda onuncu müzik cümlesinin tahlili	110
9.1.11. Birinci selamda onbirinci müzik cümlesinin tahlili.....	111
9.2. İkinci Selam	112
9.2.1. İkinci selamda birinci müzik cümlesinin tahlili	112
9.2.2. İkinci selamda ikinci müzik cümlesinin tahlili	113
9.2.3. İkinci selamda üçüncü müzik cümlesinin tahlili	114
9.2.4. İkinci selamda dördüncü müzik cümlesinin tahlili.....	115
9.2.5. İkinci selamda beşinci müzik cümlesinin tahlili	116
9.2.6. İkinci selamda altıncı müzik cümlesinin tahlili	117
9.3. Üçüncü Selam	118
9.3.2. Üçüncü selamda ikinci müzik cümlesinin tahlili	119
9.3.3. Üçüncü selamda üçüncü müzik cümlesinin tahlili	120
9.3.4. Üçüncü selamda dördüncü müzik cümlesinin tahlili.....	120
9.3.5. Üçüncü selamda beşinci müzik cümlesinin tahlili	121
9.3.6. Üçüncü selamda altıncı müzik cümlesinin tahlili	122
9.3.7. Üçüncü selamda yedinci müzik cümlesinin tahlili.....	122
9.3.8. Üçüncü selamda sekizinci müzik cümlesinin tahlili	124
9.4. Dördüncü Selam.....	125
9.4.1. Dördüncü selamın tahlili.....	125
9.5. Son Peşrev	126
9.5.1. Peşrevin tahlili.....	126
10. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	127
KAYNAKÇA.....	128
ÖZGEÇMİŞ	133

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: <i>Şimdiye kadar bestelenmiş Mevlevi ayinleri</i>	31
Tablo 2: <i>Bestekârı bilinmeyen diğer ayin-i şerifler</i>	35
Tablo 3: <i>Ayin-i şerif besteleyen besteciler</i>	36
Tablo 4: <i>Dede efendi'nin bütün eserleri</i>	51
Tablo 5: <i>El yazması eserlerden tespit edilen Dede Efendi'nin eserleri</i>	54

1. GİRİŞ

Günümüz dünyasında bir topluma ulus olma hakkını veren en önemli olgu, kültürdür. Bu anlamda Türk ulusu Türk kültürü olduğu için vardır.(Akbulut, 1997, s.9)

Türk ulusunun varlığını devam ettirebilmesi, ona ulus olma hakkını veren kültürel değerlerimizin yaşatılması ve geliştirilmesi ile mümkündür.(Akbulut, 2000, s.95)

Türk kültürünün en önemli unsurunu Türk müziği, Türk müziğinin de en önemli kaynağını Mevlevi müziği oluşturmaktadır.

Türk-İslam aleminin en büyük mutasavvıflarından Mevlana Celaleddin'in fikirleri üzerine kurulan Mevlevilik müziğimizin gelişmesi ve yaygınlaşmasında çok önemli işlevler görmüştür. Türk müziğinin en önde gelen bestekârları devrin konservatuarları olan Mevlevi dergâhlarında yetişerek başta ayin-i şerifler olmak üzere dini ve din dışı formlarda sayısız eserler bestelemişlerdir.

Rauf Yekta Bey 1934 yılında İstanbul Konservatuarı tarafından yapılan "Mevlevi Ayinleri" neşriyatının önsözünde İstanbul Konservatuarı Tasnif ve Tesbit Heyeti Reisi sıfatıyla şöyle demektedir:

"Türk Mûsikisi'nin mükemmel bir târihi yazıldığında görülecektir ki, en meşhûr Türk bestekârlarının hepsi Mevlevidirler. Bu üstadlar mûsiki sahâsındaki zekâ ve dehâlarının en büyük kısmını Mevlevi ayinleri bestelemeye sarfetmişlerdir. Bunun içindir ki Mevlevi Ayinleri , Türk Mûsikisi'nin en sanatlı parçalarını hâvi (içeren) bedialar (kıymetler) hazinesi hâlini almıştır. Mûsiki üstadlarımız, milli mûsikimizin gavâmızını (inceliklerini) öğrenmek için mutlaka Mevlevi Ayinleri'ni tetebbu' etmek (derinliğine incelemek) lüzûmunu şakirdlerine (öğrencilerine) tavsiyeden hali' (kayıtsız) kalmazlardı. Filhakika (gerçekten de) güzel sanatların mûsiki kısmında Türklerin ne derece muvaffak olduklarını anlamak ve asrımızda da Türk rûhuna hitâb edecek eserler yazabilmek için ecdadımızdan kalan bu nefis yâdigârları ciddi sûrette tedkikden başka çâre yoktur." (www.turkmusikisi.com)

Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi başlıbaşına bir musiki varlığı olan ayin-i şeriflerin tamamı her yönüyle incelenmeli ve musikimize kazandırılmalıdır. Bu

anlatılanlar göz önüne alındığında araştırmanın problem cümlesini, amacını ve araştırmanın yöntemini řu şekilde oluşturabiliriz.

Problem Cümlesi

Türk müzik tarihinin en önemli bestekârlarından Dede Efendi'nin en tanınmış eserlerinden birisi olan “Hüzzam Mevlevi Ayini” müziksel açıdan hangi özellikleri taşımaktadır?

Alt Problem Cümleleri

- 1- Ayinde nasıl bir usul örgüsü vardır?
- 2- Ayinin bestelendiği hüzzam makamı nasıl bir müzikal iklimdir?, Ayinde ezgi hareketleri hangi seyir özelliklerine sahiptir?
- 3- Ayinde hüzzam makamı nasıl kullanılmıştır?

Araştırmanın Amacı

Türk müzik edebiyatının şaheserlerinden olan Dede Efendi'nin “Hüzzam Mevlevi Ayini”ni detaylı bir şekilde inceleyerek taşıdığı müziksel nitelikleri ortaya çıkartmak ve gelecek kuşaklara kaynak olacak bir çalışma ortaya koymaktır

Araştırmanın Yöntemi

Önce “Mevlevilik” ve “sema” konuları ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi verilmiş, “ayin formu” müziksel açıdan incelenmiştir. Daha sonra araştırma konusu “Hüzzam Mevlevi Ayini”nin bütün selamları, hüzzam makamının kullanılışı, ayinin usul örgüsü ve ayindeki ezgi hareketleri ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

2. Hz. MEVLANA

2.1. Hayatı

“Büyük Türk-İslâm düşünürü ve mutasavvıfı Mevlânâ Celâleddin, bugün Afganistan sınırları içinde bulunan Horasan bölgesinin Belh şehrinde doğmuştur. Tarihçi Will Durant, Mevlânâ'nın doğum tarihini 1201, Marurice Barrees ise 1203 olarak kabul etmektedir.

XIV. yüzyılda Mevlânâ'ya ait menkıbeleri toplayan Mevlevi bilgini Ahmet Eflâki, “Menâkıbü'l-Ârifin” adlı eserinde, Mevlânâ'nın 30 Eylül 1207 tarihinde doğduğunu yazmıştır. Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalar sonucu tarihi gerçeklere dayanılarak, Mevlânâ'nın 1207 tarihinden çok önce doğmuş olduğu görüşü ileri sürülmüştür.

Mevlânâ Celâleddin, “Fihî mâ-fih” adlı eserinde; Semerkand'ın Harzemşahlar tarafından kuşatılması esnasında orada bulduklarından bahsetmektedir. Semerkand, 1207 yılında kuşatıldığına göre, Mevlânâ'nın bu tarihte hatıralarını unutmayacak bir yaşta, dolayısıyla 1207 yılından önce doğmuş olması gerekmektedir.

Alimlerle dolu bir ailenin çocuğudur. Büyük babası Hüseyin Hatibi yaşadığı devrin büyük bilginlerindendi. Babası Bahâeddin Veled ise “Sultanü'l Ulemâ-Âlimler Sultanı” diye anılırdı (Eflaki, 1953.s.3)

“Sultanü'l Ulemâ; sözünü kimseden sakınmayan dürüst bir insandı. Okuttuğu derslerinde ve vaazlarında doğru bildiği her şeyi hiçbir sınır tanımaksızın söylerdi. Bu sebeple başta Fahreddin Râzi olmak üzere devrin diğer bilginleriyle ve Sultan Harzemşah'la arası açıldı. Bu arada gerçekleşen kanlı Moğol istilâsı da onun Belh'le bağlarının kopmasına sebep oldu. 1212-1213 yıllarında ailesi ve yakın dostları ile beraber Belh'ten ayrıldılar. Hz. Mevlânâ bu esnada 5-6 yaşlarındaydı.”(Önder, 1959.s.18)

“Bahâddin Veled, Belh'den ayrılırken hacca niyet etmişti. Nişabur'a uğradıktan sonra bir kervanla Bağdat'a, oradan Kûfe yoluyla Mekke'ye vardı. Hac farizasını yerine getirdikten sonra Şam'da bir müddet kaldı. Oradan Malatya, Erzincan ve nihayet Sivas, Kayseri, Niğde yoluyla Karaman'a gelip yerleşti.

On yıla yakın bir zaman süren bu yolculuk esnasında Bahâeddin Veled, devrin önemli kültür merkezlerini dolaşmış, buralarda âlimlerle fikir alışverişlerinde bulunmuştur.

Bahâeddin Veled, artık evlenme çağına gelmiş olan oğlu Celâleddin'i (Hz.Mevlânâ'yı), 1225 yılında Semerkand'lı Hoca Şerâfeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile evlendirdi.

Hz.Mevlânâ'nın ölümünden sonra Mevlevilik Tarikatı'nı kuran "Sultan Veled" diye tanıdığımız oğlu Bahâeddin de burada doğmuştur (Selâhattin, 1996.s.5-6)"

"Yedi yıldır Karaman'da ikamet etmekte olan babası Bahâeddin Veled'in şöhreti doğruluğu, fazileti ve sözünün tesiri gittikçe yayılıyordu. Anadolu Selçuklu sultanı Alâeddin Keykûbat, bu şöhretli âlimi dâvet etti. 3 Mayıs 1228 tarihinde Konya'ya gelip yerleştiler. Başta Sultan Alâeddin olmak üzere devrin ileri gelenleri ve halk tarafından büyük ilgi, saygı ve sevgi ile karşılandılar" (Fürûzan, 1986.s.6)

"Burada vaaz ve dersleri ile etrafını aydınlatan Bahâeddin Veled, 24 Şubat 1231 tarihinde ebedi aleme göçtü. Bu esnâda 24 yaşında olan Hz.Mevlânâ, babasının vasiyeti, dostlarının ve halkın ısrarları ile onun yerine ders okutmaya başladı." (Selâhattin, 1996.s.6)

"Mevlânâ babasından sonra bir yıl kadar mürşitsiz kaldı. Seyyid Burhâneddin Muhakkık Tirmizi Konya'ya gelince onun manevi terbiyesi altına girdi.

Seyyid Burhâneddin, ilmi ve irfânı yüksek bir mürşitdi. Aynı zamanda Sultânü' l Ulemâ'nın da öğrencisi ve halifesiydi.

Hz.Mevlânâ dokuz yıl onun ilminden, irfânından feyz aldı, pişti, olgunlaştı. Yüksek ilimlerde daha çok derinleşmek için Seyyid Burhâneddin'in izniyle Halep'e ve Şam'a gitti.

Yedi yıl süren bu seyahatten sonra Konya'ya dönen Mevlânâ, mürşidi tarafından takdir ve taltif edilip, irşadla görevlendirildi. Babasının ve dedelerinin usûlüne uyarak beş yıl kadar ders okuttu, vaaz etti. Rivâyetlere göre yüzlerce talebesi ve binlerce müridi vardı.

1244 yılında Konya'ya gelen Şemseddin Tebrizi adlı bir zat, onun ilimle dolu dünyasında "aşk" ile yepyeni ufuklar açtı." (Önder,1959.s.107)

“Bu iki ilâhi âşık, bir müddet yalnızca bir köşeye çekilerek kendilerini tamamen Hakk’a verdiler. Günlerce, gecelerce sohbetlere daldılar. Birbirlerinde kendilerini ve Yüce Allah’ın eşsiz güzelliklerinin tecellilerini gördüler. Buluştuklarında Hz.Mevlânâ 38, Hz.Şems 60 yaşlarında idiler.

Artık Mevlânâ bütün zamanını Şems ile sohbeta ayırıyordu. Bu ilâhi aşkı idrâk etmekten âciz olanlar, Hz.Mevlânâ’nın Şems’e olan ilgisini kıskanarak, ileri geri konuşmaya başladılar. Bu sözleri duyan Şems üzüldü ve 1246 yılında Konya’yı terk edip Şam’a gitti.

Şems gidince Hz.Mevlânâ derin üzüntülere boğuldu. Şems’i tedirgin ederek uzaklaşmasına neden olanlar da Mevlânâ’nın bu hâli kârşısında pişmân oldular.

Hz.Mevlânâ bir mektup yazarak oğlu Sultan Veled’in de bulunduğu bir kâfileyi Şam’a gönderdi. Şems mektubu okudu ve Hz.Mevlânâ’nın dâvetini geri çevirmeyerek 1247 yılında Konya’ya döndü.

Şems’in dönmesine herkes sevindi. Hz.Mevlânâ artık gülüyor, ziyâfetler veriyor, sema’ meclisleri düzenliyordu. Şems’le sohbet günlere ve gecelere sığmıyordu.

Fakat bu huzurlu günler uzun sürmedi. Dedikodular, çirkin sözler ve iftiralar yeniden başladı.

1247-1248 yılında Şems aniden kayboldu. Onu bir daha ne gören, ne de izini bulan oldu.

Hz.Mevlânâ, Şems’i çok aradı. Ayrılığın büyük acısıyla şiirler söyledi, gözyaşları döktü. İki kere Şam’a gittiyse de izine rastlayamadı. Şems’in bedeni varlığını bulamayan Hz.Mevlânâ, onu mânâ yönünden kendinde buldu ve aramaktan vazgeçti. Bir şiirinde şöyle der: Beden bakımından ondan ayrırım ama, bedensiz ve cansız ikimiz de bir nûruz. Ey arayan kişi! İster onu gör, ister beni. Ben O’yum, O da ben.

Hz.Mevlânâ, Şems’ten sonra kendisine dost ve halife olarak Selâhaddin Zerkûbi’yi seçti. Bu zatla sohbetlerde bulundu. Artık rûhen manevi bir âlemde yaşadığından müritlerinin irşâd ve terbiyesi ile ilgilenmedi. Bunun için en güvendiği ehil dostu Şeyh Selâhaddin’i görevlendirdi.

On yıl kadar sonra Şeyh Selâhaddin'in de ebedi âleme intikâliyle Hz.Mevlânâ sırdaşlığını Çelebi Hüsâmeddin'le sürdürdü. Bu dönemde insanlık tarihinin en büyük mirâsı arasına girmiş olan Mesnevi'si vücûda geldi.

Hız.Mevlânâ Çelebi Hüsâmeddin'in sohbetiyle ülfet ederken, ansızın yıkıcı bir hummâya yakalandı. Hekimlerin çabaları fayda vermedi. 17 Aralık 1273 Pazar günü o mârifet güneşi gayb âlemine göç buyurdu.” (Önder, 1950.s.149)

Mevlânâ'nın hayatı ve tüm inancı, tevhid inancının son örneği olan Hz. Muhammed'in hayatından ve inancından başka bir şey değildir. (Top, 2001.s.27)

2.2. Fikir Hayatı

“Hz. Mevlânâ her şeyden önce Hz. Muhammed (S.A.V.)'e ve Kur'an-ı Kerim'e aşiktir. “Hz. Muhammed (S.A.V.) 'in izinde bir zerre toz” “Kur'ân-ı Kerim'in kulu olduğunu” güzel bir şekilde belirtmektedir.

Onur ve müsamaha sahibi olan Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi maddeye tapan bir maddiyatçı değildi. Hakikat'e inanır, irade-i cüziyeyi kabul ederdi. Allah'la birleşmek ister, vahdet-i vücud nazariyesini hakikat olarak kabul ederdi. Hedefe ulaşmakta aklın yanında imanın da gerekli olduğunu “Daha ne kadar Yunan felsefesi okuyacaksın? Mü'minin felsefesini de oku...” Sözleri ile de dile getirmiştir. Hz.Mevlânâ bizlerden hem Allah'ın hareketlerini; hem de kendi hareketlerimizi dikkate almamızı isterdi.

Bugünkü Dünya Celâleddin Rûmi'nin rehberliğine son derece muhtaçtır. Celâleddin Rûmi terakkiye, irade-i Cüziye'ye inanan, nefis ve hürriyet üzerinde duran bir dahiydi.

Peyam-i Maşrik de “Şarkın Haberi” adlı şiirinde İkbâl Celâleddin-i Rûmi'nin Felsefesini İbn-i Sina'nın Felsefesine tercih ettiğini şu şekilde açıklar. “İbn-i Sina devenin çıkardığı toz duman arkasında kaybolmuştu. Rûmi'nin elleri ise devenin mehmelini kavramıştı. İkincisi daha derinlere dalarak inciyi buldu. İlki ise tıpkı girdab'a düşen bir saman parçası gibi tutulmuştu.” (Yağız, 1995, s.4)

“Hz.Mevlânâ için ölüm, sevgiliye kavuşmaktır. Bir gazelinde ölüm hakkında şöyle der:

“Öldüğüm gün tabutum götürülürken, bende bu dünya derdi var sanma...

Benim için ağlama, yazık, vah vah deme;

Şeytanın tuzağına düşersen, o zaman eyvah demenin sırasındır,
Cenâzemi gördüğün zaman firâk, ayrılık deme,
Benim kavuşmam, buluşmam işte o zamandır,
Beni toprağa verdikleri zaman, elvedâ elvedâ demeye kalkışma,
Mezar, cennet topluluğunun perdesidir.
Batmayı gördün değil mi? Doğmayı da seyret, güneşle aya gurûbdan hiç ziyân gelir mi?

Hangi tohum yere ekildi de bitmedi? Ne diye insan tohumunda şüpheye düşüyorsun?

Hangi kova kuyuya salındı da dolu dolu çıkmadı? Can Yusuf'u ne diye kuyuda feryad etsin?

Bu tarafta ağzını yumdun mu, o tarafta aç Zirâ senin Hayy u Hû'yun, mekânsızlık âleminin fezâsındadır. (Gölpınarlı,1985.s.351-352)

“Bir başka şiirinde de şöyle der:

“Kârdeş, mezârıma defsiz gelme; çünkü Allah meclisinde gamlı durmak yaraşmaz.
Hak Teâlâ beni aşk şarabından yaratmıştır. Ölse, çürüsem bile ben yine o aşkımlı,

Hız.Mevlânâ, hayatı boyunca Kur'an hükümlerinin âdâbına riâyet ederek, Allah'ın haram kıldığı şeylerden çekinmiş; kendi ilmini, irfânını, benliğini, hâsılı tüm varlığını Hz.Muhammed'in varlığında yok etmiş, gerçek takvâ sahibi bir şahsiyettir.

Mesnevi'nin V.Cildinde şöyle der:

“Şeriat muma benzer, yol gösterir; ele mum almadan yol alınmaz. Yoldan yürüyüp gittin mi, bu gidişin, bu yürüyüşün tarikattır. Ulaştın mı, gideceğin yere vardın mı, maksadına eriştin mi, bu da hakikattir...

Şeriat bilgidir; tarikat iş, güç, kulluk; hakikatse, Allah'a ulaşmaktır.

Şu rubâisinde de Kur'an-ı Kerim ve Hz.Muhammed'e bağlılığını apaçık ortaya koyar;

Men bende-i Kur'ânem, eger can dârem,
Men hâk-i reh-i Muhammed-i Muhtârem,

Ger nakli koned cuz in kez ez guftârem,
Bizârem ez u vez an suhan bizârem.
Canım bedende oldukça Kur'ân'ın kuluyum,
Seçilmiş Muhammed'in yolunun toprağım,
Birisi sözlerimden bundan başka söz naklederse,
O nakledenden de bezmişim ben, bu sözlerden de bezmişim (Şefik, 2001. s.131)

“Hz.Mevlânâ'nın tasavvufu hiçbir zaman bir bilgi sistemi yâhut hayâli bir idealizm değildir. Onun tasavvufu irfân, tahakkuk, aşk ve cezbe âleminde olgunlaşmadır. Gâye kulluk ve yokluktur.

O, hayatın bütün gerçeklerini kabûl eder. Miskinliği, hayattan el-etek çekmeyi reddeder. Ona göre dünyâ, Allah'tan gâfil olmaktır, hayâtın gerçekleri değil...

Hz.Mevlânâ'nın tasavvufunda varlığın, yaratılışın, hayatın mânâsı aşktır.

Aşk ise Allah'ın vasıflarındandır. O'ndan başkasına âşık olmak da geçici bir hevestir. Yaratılışın sebebi, bütün hastalıkların tabibi, bencilliğin devası, elemelerin merhemi İlâhi Aşk'tır.

Hz.Mevlânâ'ya göre insan, duygu ve düşüncelerden ibârettir. Bir şiirinde şöyle der:

Ey kârdeş! Sen yalnız duyuş ve düşünüşten ibâretsin,
Geri kalanın ise sadece et ve kemiktir.

Hz.Mevlânâ'nın kâinâtı kucaklayan insan sevgisi ve hoşgörüsü, Allah'a olan hudutsuz aşkının ve Muhammedi feyze tam mazhâr oluşunun tabii neticesidir.

O, Müslümanlığın üzerinde hassâsiyetle durduğu “insan yaratılmışların en şerefliisidir” düstûrunun şuuruyla insanları kucaklar, yaratılmışları âşık olduğu yaratandan ötürü bir nefis mücâdelesine girmeden rahatlıkla hoş görür. “Hz.Mevlânâ'nın tüm insanlara vasiyeti ile bu bölümü noktalıyoruz.

Ben size;

Gizli ve âşikâr olarak Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim.
Az yemenizi, az uyumanızı, az söylemenizi,
Allah'ın buyruğuna boyun eğmenizi,
Kötülük etmemenizi,
Oruca ve namaza devam etmenizi,
Şehvetten uzak durmanızı,
İnsanlardan gelecek ezâyâ ve cefâyâ tahammül etmenizi,
Mallarını beyhûde yere harcayanlarla, ayak takımı ile oturup kalkmamanızı,
Kerem sahibi ve sâlihlerle beraber olmanızı tavsiye ederim,
İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.
Sözün en hayırlısı da az ve öz olandır.
Hamd yalnız tek olan Allah'a mahsustur.
Tevhid ehline selâm olsun. (Hidayetoğlu, 1996.s.20-21).”

2.3. Eserleri

2.3.1. Mesnevi

“Divân edebiyatımızın bir şiir tarzı olan “Mesnevi” tarzında yazıldığı için, bu adla tanınan “Mesnevi”, başından sonuna kadar manzûm, Farsça ve en eski nüshaya göre 25618 beyittir. Mevlânâ, tasavvufî fikir ve düşüncelerini biri diğerine ulamlı hikâyeler hâlinde izâh ettiği “Mesnevi” sinde yakıcı vecdi, coşkun iç âlemi, ince rûhu ve zekâsını dile getirmiş, fikirlerini tatlı ve akıcı bir üslûpla anlatmıştır.

Mevlânâ'nın en önemli eseri olan “Mesnevi” nin çok sayıda el yazması nüshası müzelerimizde ve kütüphanelerimizde muhafaza edilmektedir. Baskı olarak da en ünlüleri; Mehmet Süleyman Nahifi'nin nesir tercüme ve şerhi ile Tâhirü'l-Mevlevî'nin başlayarak, öğrencisi Şefik Can'ın tamamladığı nesir tercümesidir. Süleyman Nahifi'nin nazmen tercümesi, Âmil Çelebioğlu tarafından sadeleştirilerek, yeniden basılmıştır (Gültek, 1996. s.16-17)”

2.3.2. Divân-ı kebir

“Mevlânâ'nın “Şems” mahlası ile yazmış olduğu gazellerinden dolayı “Divân-ı Şems-i Tebriz” veya “Külliyât-ı Şems” adlarıyla da tanınan “Divân-ı Kebir” in tamamı Farsça olmakla beraber, içinde Arapça, pek az sayıda da Türkçe ve Rumca şiirler de vardır. Mevlânâ'nın coşkun bir aşk ve vecd içinde yazdığı tasavvufi şiirlerini içine alan 21 divânla, rubâiler divânından meydana gelmiş büyük bir eser olup, beyit adedi, kırk bini aşmaktadır. Divân-ı Kebir, Abdülbâki Gölpınarlı tarafından hazırlanarak yayınlanmıştır. (Gültek, 1996. s.16-17)”

2.3.3. Fihi mâ-fih

“Mevlânâ'nın vaaz ve nasihatlerinin not edilmesiyle meydana gelmiş, Farsça mansûr bir eserdir. Bazı bölümleri, Selçuklu veziri Süleyman Pervâne'ye hitaben yazılmıştır. Dolayısıyla , devrinin siyasi olaylarına temas etmesi yönünden tarihi bir kaynaktır. Fihi mâ-fih'te tasavvufi konular, Mesnevi'de olduğu gibi misâller ve hikâyelerle anlatılmıştır. (Gültek, 1996. s.16-17)”

2.3.4. Mecâlis-i seb'a

“Mevlânâ'nın minberde verdiği vaazlarıyla, “meclis” denilen toplantılardaki öğütlerinin not edilmesiyle meydana gelmiş, Arapça ve Farsça toplam 7 öğüt olan dini ve tasavvufi mahiyette manzûm ve mansûr bir eserdir.(Gültek, 1996. s.16-17)”

2.3.5. Mektubât

“Mevlânâ'nın başta Selçuklu sultanları olmak üzere,devletin ileri gelenlerine, çeşitli vesilelerle yazdığı 147 mektubun derlenmesinden meydana gelmiştir. Tarihi bir belge olarak değer taşıdığı gibi üslûp fikirleri yönünden de önemlidir.

Hz. Mevlânâ'nın gerek mensûr ve gerekse de manzûm tüm eserlerinde; olağanüstü bir akıcılık gözlenir. Üslûbu süslü fakat anlaşılırdır. Âyetler, hadisler hikâyelerle açıklanmış; konular zevkle takip edilir bir hâle getirilmiştir (Gültek, 1996. s.16-17)”

3. MEVLEVİLİK

3.1. Kuruluşu

“Ölüm gününü Hakk’la vuslat, sevgiliye kavuşma günü sayan Hz.Mevlânâ'nın bu dünyadan göçüp, sonsuzluk âlemine doğmasıyla onu tanıyanlar, fikir ve görüşlerini benimseyenler büyük acılara boğuldular. Başta oğlu Sultan Veled, Çelebi Hüsâmeddin ve diğerleri...

Hz.Mevlânâ'nın fikirleri ve yaşantısı kurumlaşmalı, yüzyıllar boyu tüm insanlığa uzanan bir el olmalıydı. İnsanlığı sevgiye, hoşgörüyeye, iyiliğe, doğruluğa ve güzel ahlâka yani İslâm'a çağıran bir el...

İslâm Peygamberi, yaratılmışların en yücresi Hz. Muhammed'in yüzyıllar önce tüm insanlığa yaptığı çağrısı Hz.Mevlânâ da yineliyordu.

“Bâzâ! Bâzâ! Her ân çi hesti bâzâ ...
Ger kâfir u gebr u bût-peresti bâzâ...
În dergeh-i mâ, dergeh-i novmidi nist...
Sad bâr eger tövbe-şikesti bâzâ ...”

“Gel!.. Ne olursan ol, yine gel...
İster kâfir ol, ister ateşe tap, ister puta...
İster yüz kere tevbe etmiş ol, ister yüz kere bozmuş ol tevbeni...
Bizim kapımız umutsuzluk kapısı değil, nasılsan öyle gel (Can,2001.s.83).”

“Çelebi Hüsâmeddin döneminde başlayarak, Sultan Veled ve onun oğlu Ulu Ârif Çelebi zamanında toplanan Mevlânâ âşıkları, Mevlevilik Tarikatı'nın temelini attılar ve

sistemini oluşturdular. Muhtelif yerlerde tekkeler kurdular, vakıflar sağladılar, insanların gönüllerine ışık götürdüler (Gölpınarlı, 1953. s.329-340)”

“Çok uzun bir süre geçmemesine rağmen Anadolu’nun pek çok yerinde Mevlânâ âşıkları Mevlevihanelerde toplanmaya başladılar. Oradan Arap Yarımadası’na, Asya ve Avrupa’ya yayıldılar. Artık padişahlar da, gedâlar da aynı posta baş kesmedeydiler. Sultan III.Selim, Sultan II.Mahmud gibi bir döneme damgasını vuran Osmanlı sultanları Mevlevihanelerde şeyhlerinin dizlerine baş koymadaydılar. Aşk, sınır tanımaksızın yüreklere ateşler yaktı, yaktı... (Gölpınarlı, 1953.s.329-340).”

3.2. Çile Sistemi

“Mevlevilik, manevi bir eğitim sistemi olarak tarikate giren nevniyâzları bin bir gün süren “çile” denilen bir eğitimden geçiyordu. Çile şöyle uygulanıyordu:

Mevlevi olmaya kârar veren kişi gençse, ailesinin rızâsı alınırđı. Kendisine bu yolun güçlükleri anlatılır, isrâr eder ve kabûl olunursa “matbah” denilen eğitim bölümünde, kapıdan girince hemen sol tarafta, kapı dibinde bulunan postta üç gün oturtulurdu. Bu üç gün içinde iki diz üstünde başı eğik olarak oturan aday, orada yapılan işleri seyreder, mecbûriyet olmadıkça konuşmaz, posttan kalkıp bir yere gidemezdi. Üç gün sonra huzûra çıkâr, kârarında durduğunu söylese, geldiği elbiseyle on sekiz gün getir-götür işlerine bakardı. On sekiz günün sonunda ona artık Mevlevilerin özel kıyafetleri giydirilir ve çilesi başlamış olurdu.

Çile esnasında ortalığı silip süpürmek, odun getirmek, çarşıdan alış-veriş yapmak, çamaşır yıkamak gibi günlük işleri yapmaktan başka mutlaka sema’ meşk eder, mesnevi okur, kâbiliyeti varsa ney üflemek, kudüm vurmak, Ayin okumak gibi musiki sanatı ile yahut hat, tezhib, minyatür gibi diğer güzel sanatlarla ilgilenirdi. Bu meşklere, çilesini doldurmuş, hücre sahibi olmuş “dede” ler nezâret ederdi (Gölpınarlı, 1953.s.390-395).”

3.3. Mevlevilik ve Sanat

“İslâm dininde musiki ve raksle ilgili ilk belgelere Meraga’lı Abdülkâdir’in Makâsidü’l Elhân adındaki eserinde, sema’a ise milâdi X.yüzyıldan itibaren bazı kaynaklarda rastlanır.

Şiir ve musiki aralarında yakın ilişki ve benzerlikler bulunan kardeş sanat dallarıdır. (Erdemir, 1999. s.22)

Mevlânâ’nın büyük bir din ve sanat bilgini olarak musiki hakkında yüceltici fikirleri vardı. Sofiyane vecd ve istiğrakın, ilâhi ilham ve neşvenin kaynağı haline gelmiş olan gönlünü şiir, musiki ve sema’ gibi üç güzel sanatın ulviyet ve kutsiyetinde eritmişti. Bilhassa musikiyi bütün maddi ve fiziki hâdiselerin üstünde tamamen ilâhi bir anlayış ve sezîşle “Elest Bezmi’nin âvâzesi” diye târif etmişti. Bu yüzden Mevlevihaneler, manevi eğitim işlevlerinin yanı sıra devrin güzel sanatlar akademileri yahut konservatuarlarıydılar.(Özalp, 1992.s.49).”

“Mevlevilerin zikri olan sema, mutlaka musiki eşliğinde yapıldığından, Mevlevihanelerde nazari ve ameli musiki eğitimi yaptırılmış, bu sebeple Türk musikisi’nin en büyük bestekârları Mevlevihanelerden yetişmişlerdir. Bu eğitimin yanı sıra edvârlar ve muhtelif nota mecmuaları tertip edilerek, eserlerin gelecek nesillere intikâli de sağlanmıştır.

Musiki sanatımız üzerinde Mevleviliğin tesiri o kadar büyüktür ki, “Türk Klâsik Müziği Mevlevihanelerde gelişmiştir” denebilir.

Nefi, Neşâti, Fasih Ahmed Dede, Esrâr Dede, Nâbi, Şeyh Gâlib gibi divân edebiyatımızın büyük şairleri de Mevlevi dirler (Gölpınarlı, 1953.s.446-454).”

“Hz.Mevlânâ’nın tasavvufunda gâye aşktır. Hz.Mevlânâ, insanın sûretiyle değil, siretiyle -yani iç âlemiyle- ilgilenmiş, rûhi olgunlaşmayı ve ahlâk kaidelerinin en yücelerine ulaşmayı hedef almıştır.

Mevlevilikte, tamamen rûhi bir tezâhür olan şiir, musiki, raks ve diğer güzel sanatlar insanı kötülüklerden uzaklaştırıp, ilâhi amaca yaklaştıracak araçlar olarak

görülmüş, bu yüzden Mevleviliğin önemli rükünleri hâline gelmiştir (Gölpınarlı, 1953.s.446-454).”

3.4. Sema Töreni

“Mevlevilik deyince ilk akla gelen sema, lügatte işitmek mânâsındadır. Terim olarak, musiki nağmelerin dinlerken vecde gelip hareket etmek, kendinden geçip dönmektir. Hz.Mevlânâ zamanında belli bir nizâma bağlı kalmaksızın dini ve tasavvûfi bir coşkunculuk vesilesiyle icrâ edilen sema’, sonradan Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi zamanından başlayarak Pir Âdil Çelebi zamanına kadar tam bir disiplin içine alınmış, sıkı bir nizâma bağlanmış; icrâsı öğrenilir ve öğretilir olmuştur. Böylece XV.yüzyılda son şeklini alan Sema’ Töreni’ ne daha sonra sadece XVII.yüzyılda Nâ’t- 1 Şerif eklenmiştir.

Sema, sembolik olarak, kâinatın oluşumunu, insanın âlemde dirilişini, Yüce yaratıcıya olan aşk ile harekete geçişini ve kulluğunu idrak edip “İnsan- ı Kâmil” e doğru yönelişini ifâde eder (Ç,Dr.Celâleddin, Broşür).”

“Mutrib ve semazenlerin şeyh postunu selâmlayıp, semahânedeki yerlerini almalarından sonra şeyh efendi semahâneye girer, mutrib ve semazenleri selâmlayıp posta oturur.

“Mutribdaki saz grubu asıl olarak neylerden oluşur. Bulunduğu takdirde bu heyete rebab, kanun, tanbur gibi diğer sazlar da ilâve edilir. Neyzenlerin başında bir neyzenbaşı, Ayinhanların başında da kudümzenbaşı vardır. Bütün mukaabeleyi kudümzenbaşı yönetir. Ayinhanlar iki veye üç kudümle usûl vurarak eseri okurlar. Ayrıca Ayinhanlardan biri halile (zil) ile, bir diğeri de zilsiz def (bendir) ile usûle iştirak eder (Gölpınarlı, 1983.s.464).”

“Sema’ Töreni, “Nâ’t-1 Şerif”le başlar. Nâ’t-1 Şerif kâinatın yaratılmasına vesile olan, yaratılmışların en yücüsü Hz.Muhammed’i öven, Hz.Mevlânâ’nın bir şiiridir. XVII.yüzyılda bestekârlarından “İtri” adıyla tanınan Buhûrizâde Mustafa Efendi’nin Rast makamından bestelediği bu na’t-i, na’t-hân ayakta ve sazsız okur.

Na't'i, kudüm darbları izler. Bu Yüce yaratıcı'nın kâinata "ol" emridir. İslâm inancına göre Allah, insanın önce cansız bedenini yaratmış, sonra ona kendi ruhundan üfleyerek diriltmiştir. Na't'den sonra yapılan ney taksimi işte bu ilâhi nefesi temsil eder (Gölpınarlı, 1983.s.374)."

Taksimden sonra peşrevin başlaması ile şeyh efendi ve semazenler, sema' meydanında sağdan sola doğru dairevi bir yürüyüşe başlarlar. Sema' meydanını üç kez dolaşmaktan ibâret olan bu yürüyüş "Devr-i Veledi" denir.

"Semahânenin giriş kapısı ile tam karşıdaki kırmızı post arasında var olduğu kabul edilen bir çizgi, semahâneyi iki yarım daireye böler. "Hatt-ı İstivâ" denilen bu çizgi, Mevlevilerce kutsal sayılır ve aslâ üzerine basılmaz (Gölpınarlı,1983. s.375)."

"Devr-i Veledi esnâsında, şeyh postunun hemen önünde sema' törenine adını veren bir olay cereyan eder; "mukâbele" yani karşılaşma...Sema' meydanının sağ tarafından post hizasına gelen semazen, Hatt-ı İstivâ'ya basmadan ve posta sırt çevirmeden dönerek kârşuya geçer. Böylece arkasından gelen semazenle karşı karşıya gelir. Bir an göz göze gelen iki derviş, aynı anda öne doğru eğilerek birbirlerine baş keserler. Buna "Mukâbele"denir.

Postun tam kârşısında Hatt-ı İstivâ'nın sema' meydanını kestiği noktaya gelen derviş burada da baş keser ve Hatt-ı İstivâ'ya basmadan yürüyüşüne devam eder.

Üçüncü devrin sonunda şeyh efendinin posttaki yerini almasıyla Devr-i Veledi tamamlanır. Bu devirler, şeyh denilen manevi terbiyecinin rehberliğinde Mutlak Hakikat'i "İlm-el Yakın" olarak bilişi, "Ayn-el Yakın" olarak görüşü, "Hakk-al Yakın" olarak da O'na erişimi sembolize eder.

Kudümzen başının Devr-i Veledi'nin bittiğini ikâz eden vuruşları ile neyzen başı kısa bir taksim yapar ve Ayin çalınmaya başlar. Semazenler tek tek şeyh efendiden icâzet alıp, sema'a başlarlar.

"Sema, her birine "selâm" adı verilen dört bölümden oluşur ve semazenbaşı tarafından idâre edilir. Semazenbaşı, semazenlerin dönüşlerini kontrol ederek intizâmı temin eder.

I.Selâm, insanın kendi kulluğunu idrâk etmesidir.

II.Selâm, Allah'ın büyüklüğü ve kudreti kârşısında hayranlık duymayı ifâde eder.

III.Selâm bu hayranlık duygusunun aşka dönüşmesidir.

IV.Selâm ise insanın yaratılıştaki vazifesine yani kulluğa dönüşüdür. Çünkü İslâm' da en yüce makam, kulluktur (Çelebi, Broşür)”

IV.Selâm'ın başlaması ile “postnişin” yani şeyh efendi de hırkasını çıkârmadan ve kollarını açmadan sema' a girer. Postundan sema' meydanının ortasına kadar dönerek gelir ve yine dönerek postuna gider. Buna “Post Sema'ı” denir.

Bu arada IV.Selâm bitmiş, Son Peşrev ve Son Yürük semai çalınmış, son taksim yapılmaktadır.

“Şeyhin posttaki yerini almasıyla Son Taksim de sona erer ve Kur'an-ı Kerim'den bir bölüm yani “Aşr-ı Şerif” okunur. Son dualar, Allah'ın adı olan “Hû” nidâları ile son selamlaşmalarla Sema' Töreni sona erer. Şeyh Efendi'den sonra semazenler ve mutrip da şeyh postunu selâmlayıp semahâneyi terk ederler. (Çelebi, Broşür.)”

4. MUKABELE-İ ŞERİFİN YAPISI

“Semahânedede yapılan mukabel-i Şerifte, sema heyeti ve mutrıb heyeti olmak üzere iki heyet vardır. Mutrıp heyeti, saz heyeti ve âyinhan grubunu da içine almaktadır. Hepsinin üstünde ise postnişin bulunur. Post, en büyük mânevi makamdır. Posta oturan şeyh, Mevlânâ’yı temsil eder. Sema heyetinin başında bulunan kişiye semazenbaşı, saz heyetinin başında bulunan kişiye neyzenbaşı ve âyinhanların başında bulunan kişiye ise kudûmzenbaşı denir. Kudûmzenbaşının görevi çok önemlidir. Mukabele sırasında hem âyin-i Şerifi ezbere okumalı hem de âyin-i Şerife kullanılan bütün usûlleri bu esnada velveleli vurabilmelidir.

Mukabele-i Şerifte sema ve musiki iç içe olup; sıra, hareketler ve görevler tam bir ilişki ve uyum içerisinde akıp gitmekte ve birbirlerinden ayrılmayacak şekilde mükemmel bir bütün oluşturmaktadır. Mevlevi mukabelesi, kutsal amaçlar doğrultusunda en küçük ayrıntılarına kadar belirlenmiş yöntemlerle uygulanmaktadır. Mutrıp ve sema heyetleriyle postnişin yerlerini aldıktan sonra, mukabele-i Şerifte takip edilen sıra Nâ’t-ı Şerif, Ney Taksimi, Sultan Veled Devri, Birinci Selâm, İkinci Selâm, Üçüncü Selâm, Dördüncü Selâm, Son Peşrev, Son Yürük Semai, Son Taksim, Kur’ân-ı Kerim’den bir Aşr-ı Şerif, Dua (Gültek, 1996. s.19).”

4.1. Nâ’t-ı Şerif

“Mukabele-i şerif,peygamber efendimize mehdiye olan Nâ’t-ı Şerif ilebaşlar. İtri’nin Râst makamında bestelemiş olduğu Nâ’t-ı Şerif, nâ’than tarafından sazsız ve serbest olarak icrâ edilir. Bu Nâ’t, bir kişi tarafından okunduğu gibi, meşklere aynı olan kişi tarafından da okunabilir (Gültek, 1996. s.21).”

4.2. Ney Taksimi

“Nâ't-ı Şerifi, ney taksimi izler. Ney, insan-ı kâmilin sembolüdür ve yanık,içli sesiyle Hak'ka kavuşmanın özlemine ifâde eder. Ney taksimi, aynı zamanda her varlığa, her şeye can veren nefesi temsil eden Nefes-i İlâhi'dir (Gültek, 1996. s.21).”

4.3. Sultan Veled Devri

“Ney taksiminden sonra, Sultan Veled Devri'ne başlanacağını bildiren Peşrevin ilk kudûm sesiyle, şeyhle beraber bütün semazenlerin oturdukları yerden, aynı anda ellerini hızla yere vurarak ayağa kalkmaları; Bezm-i Elest'de (Rûhlar Meclisi) neşe içinde gezen rûhların, Allah'ın 'İniniz' emri ile buldukları yerlerden devir âlemine inmelerini, bir başka anlayışla da, Sûr'un üfürülmesiyle ölümden sonra dirilmeyi tasvir eder. Bundan sonra, saz heyetinin çaldığı Peşrev eşliğinde belli bir ritm içinde, önde şeyh olmak üzere bütün semazenler, sırtlarında siyah hırkalarıyla, tek sıra hâlinde, dairevi bir yürüyüşle semahâneyi üç kere devrederler, Sultan Veled'in, Mevlevilerce ikinci pir sayılması nedeniyle, saygı ifâdesi olarak bu devre ' Sultan Veled Devri' veya 'Devr-i Velede' adı verilmiştir. Devr-i Velede; ölümden sonra dirilmeye, şeyhin rehberliğinde sonsuzluk âlemine yönelmeye işarettir. Üç defa devir yapmak ise; sırasıyla Hak'kı ilimle bilmek, Hak'kı görmek ve Hak'la bir olmak anlamındadır (Gültek, 1996. s.22).”

4.4. Birinci Selam

“Sultan Veled Devri tamamlandığında kudûmzenbaşının kuvvetlice vurduğu birkaç darb ile bu yürüyüşe eşlik eden Peşrev kaldığı yerde kesilerek kısa bir ney taksimi yapılır. Bu taksimi müteakib âyin-i şerifin 1. Selâmı başlar. Bu selâm, insanın yaratık olarak kendisinin ve büyük yaratıcısının varlığını idrâki mânâsını taşır. Selâmın başlamasıyla; semazenler hırkalarını çıkârap, mezarlarından sıyrılarak mânâ âlemine yönelirler. Tek sıra hâlinde yürüyüp, birer birer şeyhten izin alarak sema'ya kanat açarlar (Gültek, 1996. s.23)”

“Semazenlerin sema iznini almak üzere yürüyüşleri esnasında kollarının omuzlarına bağlı oluşu, elif harfini (Bir’i) temsil eder ve Allah’ın birliğine şahadet etmek anlamına gelir.

Semazenlerin sırtlarındaki siyah hırkaları, mezarlarını; içlerindeki Sema ederken dua eder gibi göğe açık sağ elleri, ilâhi rahmeti dinlemeyi; yere dönük göz ucuyla baktıkları sol elleri ise, Hak’tan aldıkları rahmeti halka vermeyi temsil eder. Bu; ‘Hak’tan alır, halka saçarız’ anlamına gelmektedir. Sol ellerine bakışları ise, Hak gözüyle halkı görmeleridir.

Semazenler; sema ederken mihrevi hareket yaparak kendi etraflarında dönerler, hem de devri hareket yaparak semahâneyi devrederler, devri hareket, Hak’kı isteyip araştırmaya, mihrevi hareket ise, gönülde uyanan Hak’kın tecelli ışığında pervâne olmaya işarettir (Gültek, 1996. s.23).”

4.5. İkinci Selam

“Bu selâm; insanın etrafını ve yaradılıştaki azâmeti müşahede edip, hayranlık duygusunu yaşaması mânâsını taşır. 1. Selâmın sona erip 2. Selâmın başlamasıyla, semazenler sema etmeyi durdururlar. Buldukları yerde kollarını omuzlarına çapraz şekilde bağlayarak selâm verip, tek sıra hâlinde yürüyerek şeyhten tekrar izin almak suretiyle sema’ya devam ederler (Gültek, 1996. s.24).”

4.6. Üçüncü Selam

“Bu selâmın taşıdığı mânâ; insanın aşkın hükmü altına girmesi, akli aşka kurban etmesidir. Aklın, aşk huzurunda erimesi, yok olmasıdır. Tam teslimiyetle Hak’ka kavuşmadır, sevgilide yok oluşturmaktır. İslâm tasavvufunda bu hâle ‘Fenâfillâh’ denir. 2. Selâm sona erip 3. Selâm başladığında semazenler sema etmeyi durdurarak şeyhten izin aldıktan sonra sema’ya devam ederler (Gültek, 1996. s.19)”

4.7. Dördüncü Selam

“Bu selâm; insanın duygusuyla, aşkıyla, düşüncesiyle, aklıyla yüce yaratanın emrine kul olarak dönmesi ve bu dünyadaki kaderine, görevine rıza göstererek Allah’a

ve takdirine teslim olması mânâsını taşır. 3. Selâmın sona erip 4. Selâmın başlamasıyla semazenler; daha önceki selâmlarda olduğu gibi yine sema etmeyi durdurup, şeyhten izin aldıktan sonra sema'ya devam ederler. Bu selâmda şeyh de posttan inerek sema'ya katılır.

Okunan âyinin dinleyenler üzerinde hâsıl ettiği rûhâni zevk ve neş'eden dolayı sema'nın biraz daha uzamasını teminen bazen 4. Selâmın sonunda 'niyâz âyini' de yapılır. Bu Ayinde genellikle Segâh makamında küçük bir ney taksimini müteakip aynı makamda 'Şem'i rûhuna' ve 'Dinle sözümü' sözleriyle başlayan ilâhiler okunup, sonunda Yürük Semai çalınır ve yine küçük bir ney taksimi ile niyâz âyini sona ermiş olur (Gültek, 1996. s.25-26).”

4.8. Son Peşrev

“4. Selâmın sonunda, saz heyetinin icrâ ettiği Son Peşrev bölümüne geçilir. Kısa oluşlarından dolayı iki defa çalınan bu Peşrev süresince şeyh ve semazenler, müziğin ritmi eşliğinde buldukları yerde sema ederler (Gültek, 1996. s.26).”

4.9. Son Yürük Semai

“Son Peşrev'i takip eden ve yine sadece sazlar tarafından çalınan Son Yürük Semai bölümü de Son Peşrev gibi kısadır. Bu bölüm, yürükçe, icrâ edilir. Hattâ; bölümün sonuna doğru usûl, daha da sür'atli olarak vurulur. Şeyh ve semazenler, müziğin ritmi eşliğinde bu bölümde de buldukları yerde sema ederler (Gültek, 1996. s.27).”

4.10. Son Taksim

Son Yürük Semai bölümünün bitiminde sazlardan biri son taksimi yapar. Bu taksim boyunca, şeyh ve semazenler sema etmeye devam ederler. Şeyh; yine sema etmek suretiyle yavaş yavaş makamına doğru ilerler, posta varmasıyla da sema sona erer.

4.11. Kur'ân-ı Kerim'den Bir Aşr-ı Şerif

Mukabele_i Şerifte, sema 'dan sonra mutrıp heyeti içinden biri Kur'ân-ı Kerim'den bir "Aşr'ı Şerif" okur. bunu takiben; şeyhin yüksek sesle "El-Fâtiha" çağrısında bulunmasıyla bu kur'ân sûresi herkes tarafından sessizce içten okunur (Gültek, 1996. s.27)."

4.12. Dua

Kur'anı Kerim'den bir "Aşr-ı Şerif" ve "Fâtiha" sûresinin okunmasından sonra; genellikle semazenbaşı veya heyetten biri şeyhin yanına gelerek, ona doğru dönüp yüksek sesle "dua" okur. Mukabele; bu duadan sonra şeyin kısa bir gülbank çekmesinin ardından topluca "Hû" çekilmesi ve kârşılıklı selâmlaşmalarla sona ermiş olur (Gültek, 1996. s.19)."

4.13. Âyin-i Şeriflerin Yapısı

Âyin-i şeriflerin başında, genellikle âyin-i Şerifle aynı veya çok yakın bir makamda bir peşrev yer almaktadır. Peşrevlerin bestekârları. Âyin-i Şeriflerin bestekârlarıyla aynı olabildiği gibi, farklı da olabilmektedir. Bunun sebebi; başlangıçta âyin-i Şerif bestekârlarının, sadece dört selâmdan oluşan âyin-i Şerif besteleyerek, bunu takım oluşturacak şekilde ve mahiyette olan ve başta yer alan Peşrev ile, sonra bulunan Son Peşrev ve Son Yürük Semai bölümleri bestelememiş olmalarıdır. Bazı âyin bestekârları, sözlü eser bestekârı olmaları sebebiyle Peşrev ve Saz semailerini bestelemeyi pek tercih etmemişlerdir.

Peşrev, Son Peşrev ve Son Yürük Semai bölümleri bestelenmemiş âyin-i Şeriflere, diğer bestekârların Peşrevleri ve Son Peşrev olabilecek Peşrev veya Saz semailerini ile Son yürük Semailerini seçilip ilâve edilerek takım oluşturulmuş, daha sonra bu uygulama gelenek hâlini almıştır.

Âyin-i Şerif bestekârlarına ait olmayan Peşrevler, her ne kadar sürekli çalınmalarından dolayı, âyin-i Şeriflerin takımlarıymış gibi başlarında yer almakta iseler de, âyin-i Şerif icrâsında, mutlak surette o Peşrevlerin çalınmaları gerektiğine dair bir kural bulunmamaktadır. Peşrevleri bestelenmemiş âyin-i Şerifler için Peşrev seçimi,

mutrip heyetinin başında bulunan kişinin zevkine göre değişebilmektedir. Aynı durum, Son Peşrev ve Son Yürük Semai için de geçerlidir.

Mukabele-i Şerifte başlangıçtan itibaren Devr-i Veledi'ye eşlik için biraz saz mûsikisinin çalınmış olduğu ihtimali kuvvetli ise de, bu tarz mûsikinin Peşrev olup olmadığı hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Örneğin, XV. veya XVI. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen beste-i kadimlerden pençgâh Âyin-i Şerifi'nin başında çalınmakta olan Peşrev, XIX. yüzyıl bestekârların Salih Dede'ye aittir. Böylece daha önceleri, Pençgâh Âyin-i Şerifi'nin başında bir başka peşrev mi yoksa başka bir saz musikisi eserinin mi çalındığı ise meçhuldür.

Peşrevin tamamı veya iki hânesi Devr-i Veledi yürüyüşü süresince başa dönüp, tekrarlanmak suretiyle çalınmaktadır. Sultan Veled Devri bitiminde peşrev tamamlanmamış olabilir. Kudûmzenbaşı, devrin bittiğini kuvvetlice vurduğu birkaç darpla gösterir ve akabinde ney taksimine geçilir.

Âyin-i Şerifler dört selâm olup, ancak bazı âyin-i Şeriflerin bir veya iki selâm bestelenmiş, ya da bazı bölümlerinin zamanla unutulup, günümüze eksik gelmiş olmaları nedeniyle, başka âyin-i Şeriflerle dört selama tamamlanmaktadır (Gültek, 1996. s.19)”

5. GÜNÜMÜZE KADAR BESTELENEEN MEVLEVİ AYINLERİ

XIII. Yüzyılın sonlarından günümüze kadar pek çok Mevlevi ayini bestelenmiştir. Bu Ayinlerin bestelendiği yüzyıllar, makamları ve bestecileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: *Şimdiye kadar bestelenmiş Mevlevi ayinleri*

Bestelendiği Yüzyıl	Ayinin Makamı	Ayinin Bestecisi
XVII.yüzyıl öncesi	1- Hüseyini Ayin-i Şerif	Beste-i Kadim
	2- Dügâh Ayin-i Şerif	Beste-i Kadim
	3- Pencgâh Ayin-i Şerif	Beste-i Kadim
XVII.yüzyıl	4- Bayati Ayin-i Şerif	Derviş Mustafa Dede (Kuçek)
	5- Segâh Ayin-i Şerif	Buhurizade Mustafa Efendi (Itri)
	6- Çargâh Ayin-i Şerif	Kutbü'n Nayi Osman Dede
	7- Hicaz Ayin-i Şerif	Kutbü'n Nayi Osman Dede
	8- Rast Ayin-i Şerif	Kutbü'n Nayi Osman Dede
	9- Uşşak Ayin-i Şerif	Kutbü'n Nayi Osman Dede
	10- Nühüft Ayin-i Şerif	Eyyubi Hüseyin Dede
	11- Nihavend Ayin-i Şerif	Musahib Ahmed Ağa
	12- Hicaz Ayin-i Şerif	Musahib Ahmed Ağa
	13- Saba Ayin-i Şerif	Musahib Ahmed Ağa
	14- Bestenigâr Ayin-i Şerif	Bursalı Ama Sadık Efendi
	15- Irak Ayin-i Şerif	Abdürrahim Dede (Hafız Şeyda)
	16- Hicazeyn Ayin-i Şerif	Abdürrahim Dede (Hafız Şeyda)
	XIX. yüzyıl	17- Isfahan Ayin-i Şerif
20- Şevkutarab Ayin-i Şerif		Ali Nutki Dede
21- Suzidilara Ayin-i Şerif		Sultan III.Selim Han
22- Yegâh Ayin-i Şerif		Derviş Abdülkerim Dede
23- Acembuselik Ayin-i Şerif		Nasır Abdülbaki Dede
24- Isfahan Ayin-i Şerif		Nasır Abdülbaki Dede
25- Hicaz Ayin-i Şerif		Künhi Abdürrahim Dede
26- Nühüft Ayin-i Şerif		Künhi Abdürrahim Dede
27- Saba Ayin-i Şerif		Hammamizade İsmail Dede
28- Neva Ayin-i Şerif		Hammamizade İsmail Dede
30- Sababuselik Ayin-i Şerif		Hammamizade İsmail Dede

	31- Hüzam Ayin-i Şerif	Hamamizade İsmail Dede
	32- Isfahan Ayin-i Şerif	Hamamizade İsmail Dede
	33- Ferahfeza Ayin-i Şerif	Hamamizade İsmail Dede
	34- Şedaraban Ayin-i Şerif	Mustafa Nakşi Dede
	35- Suzinak Ayin-i Şerif	Haşim Bey
	36- Şehnaz Ayin-i Şerif	Haşim Bey
XIX. yüzyıl	37- Suzidil Ayin-i Şerif	Nesib Dede
	38- Suzinak Ayin-i Şerif	Dellalzade İsmail Efendi
	39- Isfahan Ayin-i Şerif	İsmet Ağa
	40- Müstear Ayin-i Şerif	İsmet Ağa
	41- Rahatfeza Ayin-i Şerif	İsmet Ağa
	42- Mahur Ayin-i Şerif	Arif Hikmeti Dede
	43- Hicazkâr Ayin-i Şerif	Manisalı Cazim Dede
	44- Yegâh Ayin-i Şerif	Tanburi Kamil Dede
	45- Suzinak Ayin-i Şerif	Selanikli Derviş Necib Dede
	46- Neveser Ayin-i Şerif	Rifat Bey
	47- Ferahnak Ayin-i Şerif	Rifat Bey
	48- Şedaraban Ayin-i Şerif	Neyzen Salih Dede
	49- Yegâh Ayin-i Şerif	Hacı Faik Bey
	50- Suzinak Ayin-i Şerif	Hacı Faik Bey
	51- Hüseyinşiran Ayin-i Şerif	Ali Aşki Efendi
	52- Suzidil Ayin-i Şerif	M.Zekai Dede
	53- Maye Ayin-i Şerif	M.Zekai Dede
	54- Isfahan Ayin-i Şerif	M.Zekai Dede
	55- Suzinak Ayin-i Şerif	M.Zekai Dede
	56- Sabazemzeme Ayin-i Şerif	M.Zekai Dede
	57- Nühüft Ayin-i Şerif	Bursalı Osman Dede
XX.yüzyıl	58- Rahatülervah Ayin-i Şerif	Ahmed Hüsameddin Dede
	59- Dügâh Ayin-i Şerif	Mehmed Celaleddin Dede
	60- Buselik Ayin-i Şerif	Bolahenk Nuri Bey
	61- Karcıgar Ayin-i Şerif	Bolahenk Nuri Bey
	62- Acemaşiran Ayin-i Şerif	Hüseyin Fahreddin Dede
	63- Hüseyin Ayin-i Şerif	Musullu Hafız Osman Efendi
	64- Yegâh Ayin-i Şerif	Rauf Yekta Bey
	65- SultaniYegâh Ayin-i Şerif	Kazım Uz
	66- Buselikaşiran Ayin-i Şerif	Ahmed Avni Konuk
	67- Dilkeşide Ayin-i Şerif	Ahmed Avni Konuk
	68- Ruy-i Irak Ayin-i Şerif	Ahmed Avni Konuk
	69- Bayatibuselik Ayin-i Şerif	Zekaizade Hafız Ahmed Irsoy

	70- Müstear Ayin-i Şerif	Zekaizade Hafız Ahmed Irsoy
XX. yüzyıl	71- Karcıgar Ayin-i Şerif	Rakım Elkutlu
	72- KürdiliHicazkâr Ayin-i Şerif	Halepli Şeyh Ali Dede
	73- Acemaşiran Ayin-i Şerif I	Hüseyin Saadettin Arel
	74- Acemaşiran Ayin-i Şerif II	Hüseyin Saadettin Arel
	75- Acemkürdi Ayin-i Şerif I	Hüseyin Saadettin Arel
	76- Acemkürdi Ayin-i Şerif II	Hüseyin Saadettin Arel
	77- Aşkefza Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	78- Besteisfahan Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	79- Besteniğâr Ayin-i Şerif I	Hüseyin Saadettin Arel
	80- Besteniğâr Ayin-i Şerif II	Hüseyin Saadettin Arel
	81- Bayati Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	82- Buselik Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	83- Dilkeşhaveran Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	84- Eviç Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	85- Evcara Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	86- Ferahfeza Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	87- Ferahnak Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	88- Ferahnüma Ayin-i Şerif I	Hüseyin Saadettin Arel
	89- Ferahnüma Ayin-i Şerif II	Hüseyin Saadettin Arel
	90- Heftgah Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	91- Hicaz Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	92- Hicazkâr Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	93- Hüseyini Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	94- Hüzzam Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	95- Isfahan Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	96- Karcıgar Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	97- KürdiliHicazkâr Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	98- Lalegül Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	99- Mahur Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	100- Müstear Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	101- Neva Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	102- Neveser Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	103- Nihavend Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	104- Nikriz Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	105- Nişabur Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	106- Nişaburek Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	107- Nühüft Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	108- Rahatfeza Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel

	109- Rahatülervah Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	110- Rast Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	111- Saba Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	112- Segah Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	113- Sultani Yegâh Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	114- Suzidil Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	115- Suzinak Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	116- Şederaban Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	117- Şehnaz Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	118- Şerefnüma Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	119- Şevkefza Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	120- Tahir Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	121- Uşşak Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	122- Uzzal Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	123- Yegâh Ayin-i Şerif	Hüseyin Saadettin Arel
	124- Rast Ayin-i Şerif	Refik Fersan
	125- Selmek Ayin-i Şerif	Refik Fersan
	126- Şevkefza Ayin-i Şerif	Halil Can
	127- Hisarbuselik Ayin-i Şerif	Saadeddin Heper
	128- Nikriz Ayin-i Şerif	Hafız Kemal Batanay
Son Dönem	129-Bayatiaraban Ayin-i Şerif	Cinuçen Tanrıkorur
	130-Evcara Ayin-i Şerif	Cinuçen Tanrıkorur
	131-Zavilaşiran Ayin-i Şerif	Cinuçen Tanrıkorur
	132-Nişaburek Ayin-i Şerif	Cinuçen Tanrıkorur
	133-Ferahnakaşiran Ayin-i Şerif	Doğan Ergin
	134- Bilinmiyor	Bedri Noyan
	135- Nihavend Ayin-i Şerif	Kemal Tezergil
	136- Neveser Ayin-i Şerif	A. Necdet Tanlak
	137- Tahir Ayin-i Şerif	A. Necdet Tanlak
	138- Eviç Ayin-i Şerif	A. Necdet Tanlak
	139- Acem Ayin-i Şerif	Alâaddin Yavaşca
	140- Mahur Ayin-i Şerif	İrfan Doğrusöz
	141- Muhayyersünbüle Ayin-i Şerif	İrfan Doğrusöz
	142- Segah Ayin-i Şerif	İrfan Doğrusöz
	143- Nişabur Ayin-i Şerif	Cüneyt Kosal
	144- Neva Ayin-i Şerif	Ali Rıza Avni Tınaz
	145- Sazkar Ayin-i Şerif	Sadun Aksüt
	146- Hisar Ayin-i Şerif	Fırat Kızıltuğ
	147- Muhayyersünbüle Ayin-i Şerif	Bekir Sıdkı Sezgin

	148- Eviç Ayin-i Şerif	Erol Sayan
	149- Ferahfeza Ayin-i Şerif	M.Okyay Yiğitbaş
	150- Şevkutarab Ayin-i Şerif	M.Okyay Yiğitbaş
	151- Bayati Ayin-i Şerif	M.Okyay Yiğitbaş
	152- Hüzzam Ayin-i Şerif	M.Okyay Yiğitbaş
	153- Şehnaz Ayin-i Şerif	Mutlu Torun
	154- Acemkürdi Ayin-i Şerif	Zeki Atkoşar
	155- Sazkar Ayin-i Şerif	Zeki Atkoşar
	156- Mahur Ayin-i Şerif	Zeki Atkoşar
	157- Uşşak Ayin-i Şerif	Fatih Salgar
	158- Vecdidil Ayin-i Şerif	Gürsel Koçak
	159- Şehnaz Ayin-i Şerif	Hasan Esen
	160-Bilinmiyor	İsmet Doğru
	161- Hicazkâr Ayin-i Şerif	Ahmet Çalışır

Tablo1 de görüldüğü gibi şimdiye kadar 160 Mevlevî ayini bestelenmiştir. XVII. Yüzyıldan önce hüseyinî, düğâh ve pençgâh makamlarında bestelenen, müzik tarihinde “Beste-i Kâdim” olarak adlandırılan üç ayinin bestecisi bilinmemektedir.

5.1. Bestekârı Bilinmeyen Diğer Ayin-i Şerifler

Bazı ayin-i şeriflerin ise bestelenen zamanları ve bestekârları bilinmemektedir. Bu ayin-i şeriflerin makamları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Bestekârı bilinmeyen diğer ayin-i şerifler

Dönemi	Ayinin Makamı	Bestecisi
	161- Muhayyer Ayin-i Şerif	-
	162- Canfezâ Ayin-i Şerif	-
	163- Baba Tâhir Ayin-i Şerif	-
	164- Eviç Ayin-i Şerif	-
	165- Bûselik Ayin-i Şerif	-
	166- Nevrûz Ayin-i Şerif	-

Tablo 2 de görüldüğü gibi geçmişten günümüze kadar bestelenen altı ayin-i şerifin besteleniş tarihi ve bestecisi bilinmemektedir.

5.2. Mevlevi Ayini bestekârları

XIII. Yüzyıl sonlarından günümüze kadar pek çok besteci ayin-i şerif bestelenmiştir. Bu besteciler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: *Ayin-i şerif besteleyen besteciler*

Ayin Bestekârları	Doğumu	Ölümü
Derviş Mustafa Dede (Köçek)	?	1683 - 1684
Buhurizade Mustafa Efendi (Itri)	1630 - 1640?	<u>1711</u> - 1712
Nâyi Osman Dede (Kutbü' n Nâyi)	1642 - 1652?	1729 - <u>1730</u>
Eyyûbi Hüseyin Dede	?	1735 - 1740?
Musâhib Ahmed Ağa (SeyyidVardakosta)	1726 - 1730?	1794 - <u>1795</u>
Bursalı Âmâ Sadık Efendi	?	1780? - 1797?
Abdürrahim Dede (Hâfız Şeydâ)	1725 - 1732?	<u>1799</u> - 1800
Kudümzen Hâfız Ali Dede	?	1800?
Yahyaefendi Zâkirbaşısı	?	1800?
Ali Nutki Dede	1762 - <u>1763</u>	<u>1804</u> - 1805
Sultan III. Selim Han	1761	1808
Derviş Abdilkerim Dede	?	1820?
Nâsır Abdülbâki Dede	<u>1765</u> - 1766	1820 - <u>1821</u>
Künhi Abdürrahim Dede	<u>1769</u> - 1770	<u>1831</u> - 1832
Hammâmizâde İsmail Dede	09.01.1778	29.11.1846
Mustafa Nakşi Dede	?	1853 - <u>1854</u>
Hâşim Bey	1814 - <u>1815</u>	<u>1868</u> - 1869
Nesib Dede	?	11.11.1869
Ârif Hikmeti Dede	?	<u>1874</u> - 1875
Menisalı Câzim Dede	?	1875?
Tanbûri Kâmil Dede	?	1875?
Selânikli Derviş Necib Dede	?	1883

Rifat Bey	1820	1888
Neyzen Sâlih Dede	1823	1888
Hacı Fâik Bey	1831?	<u>1890</u> - 1891
Ali Aşki Efendi	1840?	1878 - <u>1892</u> ?
M. Zekâi Dede	1824 - <u>1825</u>	25.11.1897
Bursalı Osman Dede	XIX.yüzyıl sonları?	
Ahmed Hüsâmeddin Dede	<u>1839</u> - 1840	<u>1900</u> - 1901
Mehmed Celâleddin Dede	01.02.1849	01.06.1809
Bolâhenk Nûri Bey	1834	1910 - 1911
Hüseyin Fahreddin Dede	03.10.1854	16.09.1911
Musullu Hâfız Osman Efendi	1840	1918 - <u>1920</u> ?
Rauf Yektâ Bey	27.03.1871	08.01.1935
Kâzım Uz	21.02.1872	09.01.1938
Ahmed Avni Konuk	1871	19.03.1938
Zekâizâde Hâfız Ahmed Irsoy	1869	14.08.1943
Râkım Elkutlu	1872	04.12.1948
İzzeddin Hümâyi Elçioğlu	1875	03.10.1950
Refik Fersan	1893	13.06.1965
Halil Can	07.12.1905	24.05.1973
Saadeddin Heper	10. 05.1899	11.05.1980
Hâfız Kemâl Batanay	? . 02. 1893	22.06.1981
Cinuçen Tanrıkorur	? . 02. 1938	28.06.2000

(www.turkmusikisi.com)

Tablo 3 de geçmişten günümüze kadar ayin-i şerif besteleyen besteciler ve bu bestecilerin doğum ve ölüm tarihleri gösterilmiştir. Bestecilerin doğum ve ölüm tarihleri kronolojik sırayla verilmiş, bazı bestecilerin tarihleri tam olarak bulunamamıştır.

6. HAMMAMİZÂDE İSMÂİL DEDE-EFENDİ (1778-1845)

6.1. Hayatı

“Türk Sanat Musikisi çevrelerinde Derviş İsmail, Dede, Dede Efendi, Hammâmizâde İsmâil Dede Efendi İsmail Dede gibi isimlerle anılan bu dahi musikişinasımız, 9 Ocak 1778 (10Zilhicce1191) tarihinde İstanbul'un Şehzadebaşı semtinde doğdu. Babası Süleyman Ağa, o zamanlar bir Osmanlı imparatorluğu ili olan Manastır'ın Görice sancağına bağlı, Kesriye kasabasından kalkâarak İstanbul'a gelmiş ve memuriyete girişmişti. Süleyman Ağa, Suriye eyaleti sınırları içinde bulunan Sayda valisi Cezzar Ahmed Paşa'nın bir süre sır katipliğini yaptı. Paşa'nın halka yaptığı haksız muamelelere ve zulmüne dayanamayıp istifa etti ve İstanbul'a döndü. Şehzadebaşı'nda bulunan "Acemoğlu" hamamını satın alarak işletmeye başladı. Bu sıralarda Rukiye Hanım'la evlendi; bir Kurban Bayramı günü Dede Efendi doğdu.

Bu nedenle çocuğa İsmail adı verilmiştir ." Hammâmizâde " sıfatı buradan kaynaklanır. İsmail Dede dört yaşında iken babası bu hamamı sattı. Altımermer'de Kurusebil mahallesinde Çavuş Hamamı ile bir ev aldı. İlerinin büyük musikişinası, sekiz yaşında iken bu mahallede,"Çamaşırçı Mektebi"nde ilk öğrenimine başladı.

Daha o yıl musikiye karşı ilgisi ve sesinin güzelliği dikkati çekerek okul öğrencileri arasında "İlahici başı" oldu. O yörede oturan Anadolu Kesedarı Uncu-zade Mehmet Emin Efendi'nin oğlu da aynı yıl bu okula başlamıştı. Bu nedenle Mehmet Emin Efendi çocukla ilgilenmeye, ilahiler bestelemiş bir musikişinas olarak ona ders vermeye başladı. Böylece aradan yedi yıl geçti; Dede Efendi on dört yaşına basmıştı.

Hocası onun geleceği ile de ilgilendi; ailesinin geçimine yardımcı olur düşüncesi ile onu Maliye Nezareti Baş muhasebe Kalemî'ne "Katip Muavini" olarak yerleştirdi. Bir yandan memuriyete ve hocasının derslerine bir yandan da musikiye kârşısı olan ilgisi kendisini, pazartesi ve perşembe günleri Yeni kapı Mevlevihanesi şeyhi Ali Nutki Dede'nin derslerini izlemeye itiyordu. Burada Ayin dinliyor, bilgisini ilerletiyor, sanat yolun da ilerlemeye çabalıyordu. Bu dersler ve memuriyet hayatı da yedi yıl sürdü .Sonunda 18 Mayıs 1797 (18 Zilhicce 1212) Perşembe günü resmen "Mevlevi" oldu. Sema meşkini ise 1798 (15 Sefer 1213) tarihinde tamamladı. Sultan III. Selim'in Dede'yi saraya çağırması ve fasıllara katılmasını emretmesi üzerine, Ali Nutki Dede'nin

izniyle, 1001 günlük "Çile" süresini tamamlamadan 1799 (20 Şevval1213) tarihinde "Dedeler safına" katıldı.

Dede Efendi, ününü daha "Çile" de iken duyurmaya başlamıştı. Bu sıralarda bestelemiş olduğu;

“Zülfüdedir benim baht-ı siyahım
Sende kaldı gece, gündüz nigahım
İncitirmiş seni meğer ki ahım
Seni sevdim odur benim günahım”

güfteli, buselik şarkısı, çağının musiki sevenleri tarafından çok beğenildi. Bu eseri dinlemek, öğrenmek, bestekârı olan Derviş İsmail'i tanımak için tekkeye gelenlerin sayısı gün geçtikçe artıyordu. Olayın akisleri 3. Selim'in kulağına ulaşınca, Mevlevihaneye bir saray görevlisi gönderilerek Derviş İsmail'in saraya gelmesi emredildi. Çileye giren dervişlerin akşam ezanından sonra tekke dışında kalmaları adet olmadığından, bu şartlar altında gidebilmesi için şeyhi izin verdi ve bu durumun padişaha duyurulmasını gelenlerden rica etti. Padişahın huzurunda ve onun isteği ile eserini iki kez okudu; çok beğenilerek bir kese altınla "taltif" edildi.

Daha önceleri, çileye ilk girdiği zamanlarda babasının ölümü üzerine hamamı satan Dede'nin, bu parayı harcadığı, annesinin dervişlere yedirdi diye üzüldüğü ve şikayet ettiği söylenir.

Rauf Yekta Bey'in Nuri Şeyda Bey'den naklen verdiği bilgiye göre, saraydan bir kese altını alan Dede, annesine uğrayarak altınları vermiş, üzüntüsünün yersiz olduğunu söyledikten sonra akşam vakti yaklaştığı için acele ile tekkeye dönmüş. Saray'a ilk gelişinin 1793 tarihine rastladığını ileri sürenler vardır. Dedeler arasına katıldıktan sonra kendine ayrılan hücreye yerleşti; artık ünü bütün İstanbul'a yayılmıştı. "Mukabele" günleri hücresi, sanattan anlayanlar ve musiki heveskârları ile dolup taşıyordu. Hele hicaz makamından bestelemiş olduğu;

“Ey çeşm-i ahu hicr ile tenhalara saldın beni,
Çün nafe bağrım hun edüb sevdalara saldın beni,
Ey kamet-i serv-i semen salınmada ellerle sen ,
Haşrolamam dedikçe ben ferdalara saldın beni”

güfteli bestesinden sonra ünü büsbütün arttı. Herkes bu eseri öğrenmek, her ne şekilde olursa olsun elde etmek istiyordu. Saray musikişinasları eseri öğrenerek,111.Selim'e sundular. Dede yeniden saraya çağrılarak, beste kendisinden dinlendi, "ih̄san ve ;İltifatlara gark oldu" aynı zamanda yapılan Küme Fasılları'na katılması emredildi.

Bundan sonra saraya dahil olan Dede Efendi, Enderun'da hocalık yapmaya başladı.

Padişahın bu kıymet bilirliliğine karşılık olarak Müştak-ı cemalin gece, gündüz dil-i şeyda Etdi nıgeh-i atıfetin bendeni ih̄ya Mesrûr ede Hak kalb-i hümayununu daim Ediyye-i hayrın dil-ü canımda hüveyda şiirine suzinak besteyi yapmış bu sanatkâr padişaha teşekkür etmişti. Bu sıralarda, 1801 yılında bir saraylı hanımla evlendi. Akbıyık mahallesinde kiraladığı bir eve yerleşti. Bir yandan evinde öğrencileri ile uğraşıyor , Mevlevihanede ki görevini sürdürüyor bir yandan da padişahın her gün biraz daha dikkatini çekiyordu.

Bu mutlu günler uzun sürmedi; Dede'yi derinden yaralayan bir çok üzücü olay birbirini izledi. önce, büyük sevgi ve saygı ile bağlı olduğu şeyhi Ali Nutki Dede 1804 yılında öldü. Bundan bir yıl sonra sevgili oğlu Salih, 1805'de öbür aleme göç etti.

“Bir gonca-femin yâresi var çiğirimde,
Ateş dökülürse yeridir âh serimde,
Her İâhza hayali duruyor didelerimde,
T akdire nedir çâre bu varmış kaderimde”

güfteli, bayati makamındaki bestesini bu olaydan sonra besteledi. Üzüntü ve kederi bununla da bitmedi; 1808'de annesini, 1810'da küçük oğlu altı yaşındaki Mustafa'yı yitirdi. Bu acılı yıllarda ortaya koyduğu eserler bir keder ve elemin izlerini taşır.

Sonradan üç kız çocuğu dünyaya geldi. Bunlardan Tanburi Şirin (Keçi) Arif Ağa ile evlenen büyük kızı Hatice Hanım'dan Ferdane, Rifat (ünlü bestekâr ve hanende Rifat Bey), Lutfiye ve Saniye adında dört torunu oldu. Mustafa Nezih Albayrak, Dede'nin kız tarafından torununun oğludur. İkinci kızı Fatma Hanım, Ahmet Dürri Bey'le evlendi; bu evlilikten hanende Şevket Bey doğdu. Tanburi Dürri Turan'la Dede'nin bir kan bağı yoktur; Dürri Turan, Dede'nin damadının yeğeninin torunudur.Üçüncü kızı Ayşe ise on üç yaşında ölmüştür. Dede Efendi'nin hayatında hiç şüphesiz en önemli olay, Sultan 3.Selim'in 1807'de tahttan indirilmesi ve 1808'.de öldürülmesidir.

Bundan sonra IV. Mustafa'nın tahta oturması, türlü siyasi kârgaşa, "Kabakçı Mustafa İsyanı", "Alemdar Mustafa Paşa vakası", Sultan 11. Mahmut'un padişah olması, saraya Batı musikisinin yerleşmeye başlaması, eski zevk ve sanat anlayışının kalmaması gibi nedenlerle inzivaya çekildi. Zaten musiki ile uğraşılacak huzur ve neşe ortamı da yoktu. işte bu yıllarda musiki ve öğrencileri ile uğraşarak birbirinden güzel eserlerini bestelemeye koyuldu.

Devlet yönetimi düzene girdikten sonra, kendini hatırlayarak saraya davet eden Sultan 11. Mahmut'a musahip oldu. İkinci kez saray hizmetine giren Dede Efendi, sanat açısından en verimli yıllarını bu dönemde yaşadı (1812). Bu yıllar onun en güzel, en sanatlı bestelerini yaptığı yıllardır. Bundan kısa süre sonra da "Müezzin başı" oldu. Kendini çok takdir eden padişah, yalnız devlet adamlarına verilen bir nişanı bizzat takmış, Ahır kapı'da bir konak "ihsan" etmişti.

Sultan II. Mahmut'un ölümü üzerine tahta geçen Sultan Abdülmecit, babasının derin bir sevgi ve saygı ile bağlı olduğu bu değerli musikîşinastan ilgisini esirgemedi; müezzin başılık görevini sürdürdü. Ancak Enderun değer ve önemini iyice yitirmeye başlamış adı "Muzika-i Humayûn" olmuş, saray teşkilatı değiştirilmiş, batılı musikîşinastalara rağbet artmış, padişah, operet ve opera parçaları dinler olmuş, Osmanlı Sarayı'nı Batı sazları istila etmiş, Avrupa'dan piyanolar getirtilmiş, orkestra ve bando takımları kurulmuştu.

Sayıli bir kaç ustanın dışında yüzyılların geleneklerine pek aldırış eden yoktu. Abdülmecit bile, Türk musikîsi'ni iyi bilmediğinden, Dede Efendi'den basit ve sanat değeri olmayan eserler istiyordu. Bütün bunlar Dede gibi bir musiki ustanının katlanacağı şeyler değildi. Nitekim bu duygu ve düşüncelerin etkisi ile, öğrencisi Dellâl-zâde İsmail Efendi ile Saray'ın bahçesinde dolaşırken "İsmail, bu oyunun tadı kaçtı" demişti. Bu olanların etkisi ve yaşının ilerlemesi nedeni ile çoktan beri Hac'ca gitme niyetini açığa vurarak padişah'tan izin aldı.

İleri yaşında acele olarak Hac'ca gitmeye kârar vermesi bu kırıngılığa bağlanır. Dellâl-zâde İsmail Efendi ve Mutaf-zâde Ahmet Efendi ile böylece yola çıktı. O yıl Mekke'de kolera hastalığı salgını vardı. Mekke'de bu hastalığa yakalanan Dede Efendi, Hac "farizesi"ni yerine getirdikten sonra 29.Kasım.1845 Mina'da, Kurban Bayramı'nın

birinci günü, öğrencisi Mutaf-zâde'nin kolları arasında, hayata gözlerini kapadı. Cenazesi Hazreti Hatice'nin mezarının ayak ucuna defnedildi. Dede'nin ölümü İstanbul'da olduğu kadar bütün İslam dünyasında da derin bir üzüntü yarattı. Kâzım Paşa'nın tarih şiiri şudur:

Hazret-i Farabi-i sâni müezzinbaşı kim,
Zâtına olmuşdu ilm-i mûsiki ihsan-ı Hak,
Aşinâ-yı her makam etmişdi kalb-i nighin,
Sâye-i Molla'da lutf-ü himmet-i merdân-ı Hak,
Pertev-i şems-i hakikatten kılub kesb-i kemal,
Zerre-i nâçiz iken oldu meh-i tâban-ı Hak,
Fehm olur bundan makam-ı kurbe âheng ettiği,
Hac edüb Minâ'da oldu vâsıl-ı gufrân-ı Hak,
Çok tekbirin çeküb Kâzım Dedi târihini,
Kebş-i cânın kıldı İsmail Dede kurbân-ı Hak.
(10 Zilhicce 1262)

Bunlardan da anlaşıldığı gibi İsmail Dede bir Kurban Bayramı'nda doğmuş, yetmiş bir yıl sonra yine bir Kurban Bayramı'nda ölmüş oluyordu.

Dr .Suphi Ezgi kaynak göstermeden üç kez Hac'ca gittiğini ileri sürmüştür. Sadeddin Nüzhet Ergun, Türk musikisi Antolojisi adlı eserinde Sultan 11. Mahmud'la iki kez Gelibolu'ya giderek Mevlevihanede Ayine katıldıklarını, Ahmet Celâleddin Dede'nin babası Azmi Dede'den işittiğini kaydediyor (www.turkmusikisi.com)”

6.2. Bestekârlığı

“Dede'nin bestekârlığı konusunda Rauf Yekta Bey'in sözlerini biraz sadeleştirerek şöyle özetleyebiliriz: "...Dede Efendi'nin eserleri uslub açısından oldukça asil ve kibardır. Büyük bestekârimızın ustalığında her şeyden önce göze çarpan özellik Türk musikisi'nde İtri'lerin ve buna benzer ustaların gayreti ile yüzyıllardan beri gelişmiş olan geleneksel biçim ve tavrın titiz bir koruyucusu olmasıdır. Bununla birlikte Dede Efendi'nin bu özelliği eserlerini, kendinden öncekilerin gösteremediği yeniliklerle süsleyerek bestelemesine engel olamamıştır.

Hiç çekinmeden söyleyebiliriz ki, son yüzyılda XIX. yüzyılda yetişen Türk bestekârları içinde Dede Efendi derecesinde hem klâsik uslûba bütünü ile sadık kalmış, hem de bu uslubun kaide ve şartlarından dışarı çıkmamak kaydı ile yeni nağmeler bulmakta ve yenilikçi eser ortaya koymayı başarmış bir bestekâr daha gösterilemez. Bir de şurası dikkat çekicidir ki, Dede Efendi bazı bestekârlarımız gibi, daha çok yalnız bir tür eserin bestelenmesinde ihtisas sahibi olan ustalardan değildir."

"Bu açıdan bakılacak olursa, Dede Efendi'nin her tür musiki eseri bestelemekte gösterdiği olağanüstü başarıyı takdir etmemek imkânsızdır. Dini musikideki Ayinleri, ilâhileri, durakları ile Dede Efendi adı, mûsiki tarihimizde âdeta eskileri gıpta ettirecek bir yer elde etmiştir. Klasik musiki alanında Dede'nin bestelediği kârlar, murabbalar, nakışlar, semailer değer ve sanat açısından eskilerin eserlerinden aşağı olmadığı gibi, bazı noktalardan eskileri bile geçmiştir. Şarkılarına gelince, o yüzyılda hayatta olan musikişinaslar arasın da Dede Efendi'nin şarkılarından daha parlak ve daha ustalıkla şarkı yapan bir bestekâra rastlanmadığını kesinlikle söyleyebiliriz. Özetle Dede Efendi, yaşadığı sürece Türk Mûsikisi dünyasının hiç bir rakibi olamayan zirvesiydi."

Mesud Cemil, Dede'yi şu şekilde yorumlamış:

"... 111. Selim'in yenileşme isteklerini takip eden Tanzimat devrinin, Garp musikisi ile temas eden bestekârlardan hem ananeye bağlı, hem de yeni temayülü iyi duymuş olanların başında gelir. O zamanlar saraya yeni gelen İtalyan musikişinasları ile Batı'dan esen sanat esintilerine kulağını tıkamamış, bu etki ile Kâr-ı Nev ve "Yine bir gülnihal" güfteli eserleri bestelemiştir. Buna göre Dede'nin iki mühim cephesi vardır:

Biri Klasik Mekteb'i kudretle devam ettiren, birisi de yeni ve Garp'ten gelen havayı zamanın şartları içinde yadırgamadan teneffüs eden Dede..."

Ruşen Ferit Kam ise şunları söylüyor:

"...Klâsik sanatı büyük bir kudret ve selâhiyetle devam ettirenlerin başındadır. Harikulâde bir istidal, feyizli bir ilhamın coşkunuğu ile vücûde getirmiş olduğu Mevlevi Ayinlerinden ilâhiye, kâr'dan şarkıya kadar dini ve dindışı besteleri, nevilerinin her bakımdan en güzelleri, en mükemmellerindendir. Eserlerindeki renkler, onun sanatkârlığından süzülerek klâsik bestelerimize aksetmiş olan bu renkler, Dede'nin sanat dehâsının en parlak ışıklarıdır."

"Sultaniyegâh makamı Dede'nin tertiplelediği bir makamdır. Bildiğimiz yegâh makamının sesleri arasındaki aralık orantılarını bûselik makamına göre değiştirmiş ve bu yeni ses demeti içindeki melodik seyir ve harekete, bûselik ve nihavend makamından ayrı yeni bir kâarakter getirmiştir. Bu makamdan bestelediği iki murabba ile ağır ve yürük semailer, Sultan II. Mahmud'a sunmuştur."

"Eski bestekârlarımız eserlerinin sözlerini Divan Edebiyatı şairlerinin eserlerinden veya kendilerinin bu gibi şiirlerinden seçtikleri halde, Dede bu geleneğin dışına çıkâarak bâzı eserlerinde halk şairlerinin, hattâ kendi söylemiş olduğu şiirleri seçmiştir. Görsem seni doyunca, Yüzündür Cihan'ı münevver eden sözleriyle başlayan ve bunlara benzeyen başka eserlerini Batı Mûsikisi'nin etkisiyle bestelemiştir. İtalyan mûsikisi ile kulaktan meşgul olan Dede, bu mûsikinin çok sesli yönü ile ilgilenmemiş olsa bile, melodi kuruluşunu, sonra bizim sengin ve yürük semailerimizi hatırlatan üçlü ritm ve dinamizmi benimseyerek bir takım ağır vs hafif eserler bestelemiştir. Mesela, yeni kâr demek olan kâr-ı nev şekil ve ritm özellikleriyle kendinden öncekilerden ayrılır eser iki bölümdür:

Birinci bölümde rast makamı, orta seslerle kâar perdesinden pest tarafa uzatılmış sesler arasındaki melodik hareketlerle karakterlendirilmiş, bu bölüm iki zamanlı ritimle bestelenmiştir. İkinci bölümde yine rast makamı, tiz taraftaki sesler arasında yapılan melodik hareketlerle karakterlendirilmiş ve bu bölüm iki zamanın birleşği olan üç zamanlı ritimlerle bestelenmiştir ki, bu da Dede'nin Batı'dan gelen üçlü ritmik dinamizmi ile ilgili anlayışlı, başarılı bir örneğidir."

Türk Musikisi'nin yetiştirdiği en güçlü bestekârlarımızdan biri olan Dede'nin kişiliğinde musikimiz en üst düzeye ulaşmıştır. Dini ve dindışı musiki eserleri ile başlı başına bir "Ekol" olmuş ve kendinden sonra gelenleri tartışılmaz bir biçimde etkilemiş, daha sonra gelen bestekârlar bu etkinin sürekliliğini sağlamıştır. "Geleneksel musikimize eşsiz renkteki melodik akislerle yeni bir uslub ve kimlik kazandırmıştır. " Ritm-melodi-güfte ilişkisinde erişilmez bir üstünlüğü vardır meselâ, "Mahûr makamındaki beste'nin dörder vuruşlu ölçülere bölünmüş A ve C bölümlerini, bu dört vuruşlu usûlün birleştiği olan (12/8 birleşik ölçü anlayışı ile bestelemiştir. "

Sultani-yegâh, neveser, saba-bûselik, hicaz-bûselik, araban-kürdi makamlarını tertip eden Dede Efendi, bir musiki dehası olarak ses sanatımızda derin izler bırakmış, bestekârlık yolunda her genç sanatkâra öncülük ve ustalık etmiştir. Hacı Ârif Bey ayrı tutulursa, şarkı formunda Dede Efendi çapında bir başka beste kâr yetişmemiştir. Yukarıdan beri anlatıldığı gibi, eserlerinin pek çoğunun bestelenişi bir nedene dayanıyor. Ferahfeza makamındaki eserlerinin bestelenişinin de ilginç bir hikâyesi vardır.

" .. 1249 Hicret yılının Ramazan ayının ilk günü, 1834 Miladi sene Ocak ayının on birinci gününe rastlamıştı. Bu kış ramazanının bir gecesinde Hamami-zade İsmail Dede ile arkadaşları, Topkapı Sarayı'nın arkasındaki Serdap Kasrı'nda (bu kasır Rumeli demiryolu yapılırken yıktırılmıştır) toplanmışlar, Padişah Sultan Mahmud'un huzurunda arazbar-bûselik faslı yapmışlardı.

Fasıl bittikten sonra Sultan Mahmud, sazende ve hanendeleri şu sözlerle tebrik ve teşvik etmişti: (Bu gece pek tatlı bir vakit geçirdim kendimi âdeta Cennet'te sandım... Arazbar-Bûselik faslı şimdiye kadar bu derece parlak okunup çalınmamıştır ancak, Mevsim-i Nevruz erişdi geldi eyyam-ı bahar sözleriyle başlayan kâr, Amcam Sultan Selim'in tahta çıktığı yılın baharında, Çağlayan Kasrı'na gittiği gün okunmak üzere bestelenmiş bir eser olduğundan böyle kış ortalarında okunması bana biraz mevsimsiz gibi geldi.

Dedem Ferahfeza makamında bu kasr için kâr'ı ile beraber senden mükemmel bir fasıl isterim. Haydi göreyim seni Bayram ertesine kadar hazır olsun İnşallah yine burada dinlerim..."

"Ramazan'ın yarısı geçmişti kaybedilecek vakit yoktu. Dede bayram ertesi istenileceği şüphesiz olan ferahfeza kâr için önce bir güfte hazırladı. Bunu besteledikten sonra,"

"Ey kaşı keman tir-i müjen cânıma geçti" mısraı ile başlayan Beste'yi , "Bir dilber-i nâdide, bir kamet-i müstesna" ve "Bu gice ben yine bülbülleri hâmuş etdim" sözleri ile başlayan ağır ve yürük semaileri besteledi. Tanburi Musahib Zeki Mehmed Ağa da güzel bir peşrev ile saz semaisi yapmış ve bestelenen bu eserler geceli gündüzlü çalışılarak hanende ve sazandelere geçilmiştir.

Nihayet beklenen gece geldi. Serdap Kasrı o gece rengarenk fenerlerle, kandillerle donatılmıştı. Sultan Mahmud, yanında Damad Said Paşa olduğu halde memnun, sevinçli, heyecanlı kasma geldi. Musahib Said Efendi'nin bazı güzel fıkra ve hikâyeleri padişahı bir kat daha neşelendirdi. (www.semazen.net.tr)

Nihayet adet olduğu üzere serilen ehramlar üzerinde hanende ve sazandelere yerlerini aldılar ve o gece ferahfeza faslı peşrevi ile, kâr'ı ile, beste, ağır ve yürük semailer, şarkılar ve saz semaisiyle en güzel, en mükemmel şekilde çalındı, söylendi. Sultan Mahmud bundan son derece memnun olmuştu. Dede'yi yanına çağırarak göğsüne kendi eli ile "Murassa İftihar Nişanı" nı taktı. Dede'ye yetişenlerden işitildiğine göre, kendisi bu nişanı törenlerde ve Akbıyık Mahallesi'nde hediye edilen konakta musiki meşkeri yaptığı günlerde göğsünden çıkartmazmış. Hatta Merhum Zekâi Dede, hocası Eyyubi Mehmed Bey'le ilk defa meşke gittiği gün Dede'yi bu nişanla gördüğünü anlatır ve "Göğsünde atnalı gibi mürsağ koca bir nişan olduğu halde köşeye oturup çubuk içerken gördüğüm Dede'nin hayali hiç gözümün önünden gitmez" dermiş.

Dede Efendi'den bugüne kadar uzanan, zaman zaman sönen ışıklı ve renkli sanat köprüsünü görebilir, bunları ulusal benliğimizde duyabilirsek, aşağıdaki satırlarda belirtilen gerçekleri kabul etmemiz gerekir. Eğer bir eleştiri yapmadan sırtımızı döner ve görmek istemezsek, bugün içine düştüğümüz çarpık durum ve musiki sanatımız adına işlenen cinayetlerle karşılaşırız. Bu nedenle şu satırları sık sık anmakta yarar vardır: "

Dede Efendi'yi, Yahya Kemal ve Tanpınar'ın yaptığı gibi, çevre ve kültüre yerleştirmede daha iyi anlar ve eserlerini dinlerken onlarda hayatın gizli akislerini ve yankılarını buluruz." "musikiyi anlamak için onu içinde duymak ve yaşamak lâzımdır. Yahya Kemal'in "İsmail Dede'nin Kainatı" başlıklı şiiri ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Yaşadığım Gibi" adlı kitabına alınan yazı, Dede'nin duyanlara ne gibi duygular ve hayaller telkin ettiğini çok güzel gösterir. Kültür bir süreklilik ve yeniden doğuştur.

Yahya Kemal İsmail Dede'nin Kâinatı adlı şiirinde bu süreklilik ve yeniden doğuşu güzel bir beyitle ifade eder:

“Şeb-i lâhûtta manzûme-i ecrâm gibi
Lâiz-i bişnev'le doğan debdebe-i manâyız”

Bakmasını bilirse Mevlânâ'dan Dede Efendi'ye, Dede Efendi'den bugüne gelen o ebedi ruh ışığını görebiliriz.... Yeni nesillerin harf ve dil engelleri dolayısıyla eski Türk kültürüne girmeleri biraz güçtür fakat mimari ve musikinin kapıları, duyan ve düşünen herkese açıktır. Eski ile yeni arasında köprü kurmak isteyenlere Dede Efendi, büyük bir dost ve yol gösterici olabilir. (www.turkmusikisi.com)”

6.3. Eserleri

6.3.1.Dini Formdaki Eserleri

Dindışı musiki eserleri ile dini musiki eserleri karşılaştırılırsa, her iki türün özelliklerini hakkiyle kavramış olduğu mistik duyuş ve heyecanı dindışı eserlerine yansıtmadığı görülür . Sadeddin Nüzhet Ergun bunlardan bir tanesi için, suzidil makamında bir bestesini dinleyen Sultan 11. Mahmud'un ilâhiye benziyor demesi üzerine aynı eseri ilâhi şeklinde yeniden bestelediğini söylüyor.

Dede Efendi bir ömür tükettiği Mevlevihanenin mistik atmosferi içinde, havayı teneffüs ede ede yetiştiğinden ve kendinden önce yaşamış olan bestekârların dini eserlerini en doğru şekilde bildiğinden bestelerinde harikalar yaratmasını bilmiştir .Dini musikimizi Ali Nutki Dede ile Abdülbaki Nasır Dede'den öğrenmiş olması bile onun bu yoldaki sanatı hakkında yeterli kanıyı verir .

Dede Efendi, dini musikimizin en büyük beste formlarından biri olan Mevlevi Ayinlerinden yedi tane besteledi. Ali Nutki Dede'ye ait olduğu bilinen şevk-u tarab makamındaki Ayinin Dede Efendi'ye ait olduğu hakkında kuşkular vardır Bestenigâr makamındaki Ayininden söz ederken yedi Ayininin olduğunu söylemesi Ali Nutki Dede'nin başka bir Musiki eseri bestelememiş olması bu kuşkuyu güçlendirecek mahiyette olduğu ileri sürülüyor.

Dini eserlerinin bilinenlerinin sayısı elli kadardır:

1 -Saba Ayin: ilk kez 1823 (17 Cemâziyelâhır 1239) Yenikapı Mevlevihanesi'nde okundu.

2 -Nevâ Ayin: Dede Efendi'nin bestelediği ikinci Ayindir. 17 Nisan 1824 (17 Şaban 1239) tarihinde icrâ edildi.

3 -Bestenigâr Ayin: Bu Ayin 1. Selâm, 3. Selâm ve "Hezar âferin"e kadar bestelenmiş, buna saba makamındaki Ayininin 2. Selâm'ı eklenmiştir .ilk kez 1832'de Yenikapı Mevlevihanesi'nde okundu.

4 -Saba-Bûselik Ayin: ilk okunuş tarihi 14 Kasım 1833'tür .Ayini 1. Selâm olarak besteleyen Dede Efendi, buna neva makamındaki Ayininin 2., 3., 4. Selâm'larını eklemiştir.

5 -Hüzzam Ayin: Önce 1. Selâm olarak bestelenmiş, bu selâm'ın sonuna saba makamındaki Ayininin diğer selâm'ları eklenmiştir .ilk okunuş tarihi 1830'dur .Daha sonra Dede Efendi bütün selâm'ları aynı makamdan besteleyerek eseri tamamlamıştır .

6 -Isfahan Ayin: ilk kez 1836'da (25 Ramazan 1252) okundu. Bir selâm olarak bestelenmiştir .Bundan sonrasında ya saba ya da düğâh Ayinin 2. Selâm'ından sonrası okunurdu.

7 -Ferahfeza Ayin: Bu Ayini Sultan 11. Mahmud'un istegi üzerine bestelemiştir. Dede Efendi bu eserini beğenmediğini, sipariş üzerine bestelemek zorunda kaldığından yakınırılmış. Ayinin ilk icrâ tarihi 3 Nisan 1839'dur (18 Muharrem 1255).

Bu son Ayinin okunacağı tarih daha önceden Padişaha haber verilmiş, o gece Yenikapı Mevlevihanesi ağzına kadar dolmuştu. Herkes heyecanla padişahı beklerken, saraydan gelen bir görevli hastalığı nedeni ile padişahın gelmesinin kuşkulu olduğunu bildirdi. Bulunanların neşesi kaçmakla birlikte semahâneye girildi.Na't okunduğu sırada padişah dergâha gelmişti. Yeniden neşelenen heyet Ayini coşkun bir şekilde icra etti.Mukabele'nin sonunda 11. Mahmud Dede'yi "Mahfil'e çağırarak, "-Hasta idim, gelemeyecektim... İyi etmişim...Adeta iyileştim" gibi sözler söyleyerek "ihسانlarda" bulunmuştu.

Diğer dini eserlerden ilâhi, savt, durak ve tevşih'ler bestelemiştir .Yalnız savt'larının sayısı yirmiyi bulur .Özellikle ilâhileri çok sanatlıdır.Son dini eserinin, sözleri Yunus Emre'ye ait olan, hac yolculuğu sırasında bestelediği, "Yürük değirmenler gibi dönerler" güfteli ilâhisi olduğu ileri sürülüyor .

6.3.2. Saz eserleri

Bestenigâr peşrevi, Dügâh peşrevi, Hicaz peşrevi, Hüseyini peşrevi, Gülrüh peşrevi, Hicaz-Buselik peşrevi, Hüseyini-Aşiran peşrevi, Hicaz-Buselik saz semai. (Öztuna, 1996. s.120.)⁴

6.3.3. Din dışı eserleri

Kâr , kâr-ı natık, beste, ağır semai, yürük semai, şarkı, türkü, köçekçe olmak üzere beş yüzden çok eser bestelediği halde, bunlardan iki yüz seksen kadarı bilinmektedir ."Dede'nin rast makamında bestelediği kâr-ı nâtık elimizde bulunanların en güzellerindedir. Makamlar şunlardır: rast, rehavi, nikriz, pençgâh, mahûr,neva, uşşak, bayati, nişâburek, nihavend, nühüft, saba, dügâh, hüseyini, hisar, muhayyer, bûselik, hicaz,şehnaz, rahatülervah, bestenigâr, ırak, evc ve sonunda daha hareketli bir tempo içinde yine rast makamı.

Eser yirmi üç makam ve bu makamların melodik özelliklerini gösterir. Bu kâr-ı nâtık başından sonuna kadar sema denen üçlü ritimle bestelenmiş ve her makamın melodik karakteri dörder ölçülük tek cümle, bazıları sekizer ölçülük çift mûsiki desenleriyle ifade edilmiştir." (www.turkmusiki.com)

6.4. Dede Efendi'nin Eserlerinin Dökümü

Dede Efendi'nin değişik form, makam ve usullerde bestelediği 283 eserin notası günümüze kadar intikal etmiştir. Bu eserlerin dökümü ve dizinleri aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4 Dede efendi'nin bütün eserleri

İsmail Dede Efendi'nin Eserleri			
Makam Adı	Form	Eser Adı	Usul
Acem	Ağır Semai	Mecliste yine kaamet-ı canana sarılısam	Aksak Semai
Acem Aşiran	Ağır Semai	Ey lebleri gonca yüzü gül serv-ı bülendim	Ağır Sengin Semai
Acem Aşiran	Şarkı	Lutfeyle meded rahmeyle şeha	Aksak
Acem Aşiran	Beste	Meşam-ı hatıra buy-ı gül-ı safa bulagör	Zencir
Acem Aşiran	Yürük Semai	Ne heva-yı bağ-ı sazed ne kenar-ı kışt-ı mara	Yürük Semai
Acem Aşiran	Şarkı	Oldu gönül üftade	Aksak
Acem Kürdi	Şarkı	Bir güzele bende gönül	Yürük Semai
Acem Kürdi	Beste	Ruz-u şeb bu cihan-içre eyledikçe geşt-u güz	Muhammes
Araban-Buselik	Ağır Semai	Sevdim seni yosma fidan	Aksak Semai
Araban-Kürdi	Kar	Gonca-ı ikbal handid vü dem- devlet resid	Hafif
Arazbar	İlahi	Ben yürürüm yane yane	Düyek
Arazbar	Yürük Semai	Derdim bana kar eyledi dermana el elmez	Yürük Semai
Arazbar	İlahi	Ey aşık-ı dil-dade	Düyek
Arazbar	Beste	Ol peri-veş kim melahat mülkünün sultanıdı	Muhammes
Arazbar	Beste	Sarhoş olurum lal-ı leb-ı yar görünse	Remel
Arazbar	Ağır Semai	Vad etmiş idin ey gül-ı ter vakt-ı şitada	Ağır Aksak Semai
Arazbar	Şarkı	Yine bahar çayır çemen üstüne	Aksak
Bayati	Şarkı	Ağlatma beni incitme aman	Ağır Aksak Semai
Bayati	Şarkı	Bir bi-bedel şuh-ı cihan	Düyek
Bayati	Beste	Bir gonca femin yaresi vardır ciğerimde	Ağır Hafif
Bayati	Şarkı	Dilberi sazın nevası	Düyek
Bayati	Şarkı	Ey gamzesi fettan hemi gisusuna didem	Ağır Aksak
Bayati	Şarkı	Gel derim gelmez yanıma	Aksak
Bayati	Şarkı	Her dem edip meyl-ı cefa	Ağır Düyek
Bayati	Şarkı	Karşıdan yar güle güle	Aksak
Bayati	Şarkı	Mübtelayım ey gül-ı rana sana	Aksak
Bayati	Şarkı	Nice bir aşkınla feryad edeyim	Ağır Aksak
Bayati	Ağır Semai	Söylen ol afete dünyayı harab eylesin	Aksak Semai
Bayati	İlahi	Yandıklarım şam-u seher	Düyek
Bayati Araban	Şarkı	Aklın alır aşıkların deli eyler	Aksak
Bayati Araban	Şarkı	Arz-ı halim benim lutf-u dilbere kalsın	Ağır Düyek

Bayati Araban	Şarkı	Canımı aşka salmışım bahr-ı cefaya dalmış	Yürük Semai
Bayati Araban	Şarkı	Sevdim seni yosma fidanım	Curcuna
Beste-İsfahan	Şarkı	Bir bülbül-i bağım ki ne zir-u ne bemim var	Ağır Aksak
Beste-İsfahan	Şarkı	Gülistan-ı ruhun seyr etmeye uşşak özenmiş	Curcuna
Bestenigâr	İlahi	A sultanım sen var iken ya ben kime yalvarayım	Düyek
Bestenigâr	Şarkı	Ben seni sevdim seveli kaynayıp coştum	Curcuna
Bestenigâr	Peşrev	Bestenigâr Peşrev	Devr-i Kebir
Bestenigâr	Beste	Dil oldu şimdi meftun bir afet-ı zamane	Lenk Fahte
Bestenigâr	Beste	Erişti mevsim-ı gül seyr-ı gülsitan edelim	Zencir
Bestenigâr	Ayin	Ey kible-ı ikbali cihan haki deret	Değişmeli
Bestenigâr	Şarkı	Hayli demdir bağlanıp kaldık şitada zar ile	Ağır Aksak
Bestenigâr	Yürük Semai	Kurban-ı tü zülf-ı anber-efşan-ı tü	Yürük Semai
Bestenigâr	Ağır Semai	Men bende şodem bende şodem bende şodem	Ağır Aksak Semai
Bestenigâr	Beste	Meşam-ı hatıra buy-ı gül-ı safa bulagör	Zencir
Bestenigâr	İlahi	Olmayacak senden ata kul neylesin Rabbena	Düyek
Bestenigâr	Şarkı	Pek naziktir ince belin	Aksak
Bestenigâr	İlahi	Ya İlahi cümle sensin cümle sen	Düyek
Bestenigâr	Tevşih	Ya rahmeten lil-Hakk ya Resul	Düyek
Buselik	Yürük Semai	Dehr olmada bu sur ile mamur-ı meserret	Yürük Semai
Buselik	Şarkı	Eda ile revişlerin	Türk Aksağı
Buselik	Beste	Olduk yine bu şevk ile mesrur-ı meserret	Remel
Buselik	Kar	Sur-ı şahı eyledi alam-ı tayy	Hafif
Buselik	Şarkı	Zülfüdedir benim baht-ı siyahım	Ağır Aksak Semai
Çargâh	Şarkı	Bak perime pür-küşa-yı itila	Ağır Aksak
Dügâh	Peşrev	Dügâh Peşrev	Devr-i Kebir
Dügâh	İlahi	Gel ey salik diyem bir söz ki haktır	Düyek
Dügâh	Şarkı	Neyle zabtetsem dil-ı divanemi	Ağır Aksak
Evc	İlahi	Benim Mecnun-sıfat Leyla'sı aşkın	Düyek
Evc	Şarkı	Bülbül-asa ruz-u şeb karım neva	Ağır Aksak
Evc	Şarkı	Ebrulerinin zahmı nihandır ciğerimde	Ağır Aksak
Evc	Şarkı	Geçen hafta kayıkla ben geçerken	Evfer
Evc	Şarkı	Sevdim bir gonca-ı rana	Aksak
Evc	Şarkı	Söyleyin ol nev-civan	Aksak
Evc	Şarkı	Suz-ı firkat sinemi dağlar benim	Ağır Aksak
Evc-Buselik	Beste	Ağlar inler payine yüzler sürer gönlüm	Ağır Çenber
Evc-Buselik	Beste	Ayb eder hal-ı dil-ı aşüfte-samanım gören	Muhammes
Evc-Buselik	Ağır Semai	Koy açılalım bilsin her razımı cananım	Sengin Semai
Evc-Buselik	Yürük Semai	Sakıya mest-ı müdam eylesen olmaz mı beni	Yürük Semai
Evc-Maye	Şarkı	Bir gemim var deryalarda paslanır	Düyek
Evcara	Şarkı	Bir letafetli hava kim bu şeb ey mahlıka	Devr-i Revan
Evcara	Şarkı	Gel ey güzeller serveri	Aksak
Evcara	Şarkı	Hüsnüne mail gönlüm ezelden	Aksak Semai
Ferahfeza	Ağır Semai	Bir dilber-ı nadide bir kamet-ı müstesna	Sengin Semai
Ferahfeza	Şarkı	Bir verd-i rana etdim temaşa	Semai
Ferahfeza	Ayin	Bişnev ez ney çün şikayet mikuned	Değişmeli
Ferahfeza	Yürük Semai	Bu gece ben yine bülbülleri hamuş ettim	Yürük Semai
Ferahfeza	Şarkı	Bülbül-ı hoş neva	Semai

Ferahfeza	Şarkı	El benim çün seni sarmış biliyor	Ağır Aksak
Ferahfeza	Beste	Ey kaşı keman tir-i müjen canıma geçti	Firengi Fer
Ferahfeza	Kar	Kasr-ı cennet havz-ı kevser ab-ı hay	Muhammes
Ferahfeza	İlahi	Şuride vü şeyda kılan	Düyek
Ferahnak	Şarkı	Beğendim seni geçmem asla ben	Düyek
Ferahnak	Şarkı	Ben mübtela olsam sana	Aksak
Ferahnak	Ağır Semai	Dil-ı biçareyi mecruh eden tiğ-ı nıgehindir	Aksak Semai
Ferahnak	Savt	Durman yanalım ateş-i aşka	
Ferahnak	Şarkı	Ey şuh-ı cihan sevdi seni can	Aksak
Ferahnak	Beste	Fiğan eder yine bülbül bahar görmüştür	Zencir
Ferahnak	Şarkı	Senin-çün ey şeh-ı huban	Ağır Düyek
Gerdaniye	Şarkı	Bir dilberi sevip bilmezem noldum	Düyek
Gülizar	Köçekçe	Bi-vefa bir çeşm-ı bi-dad	Aksak
Gülizar	Köçekçe	Nazlı nazlı sekıp gider	Çifte Sofyan
Gülizar	Şarkı	Reha bulmadım zülfün telinden	Ağır Düyek
Gülizar	Köçekçe	Sular gibi çağladığım	Aksak
Gülizar	Köçekçe	Sular gibi çağlarım ben	Aksak
Hicaz	Şarkı	Aşkınla ben ey nazenin	Düyek
Hicaz	Köçekçe	Baharın zamanı geldi a canım	Aksak
Hicaz	Şarkı	Ben bilmedim bana noldu	Ağır Düyek
Hicaz	Şarkı	Çokdur gönülde dağ-ı melalim	Ağır Düyek
Hicaz	Ağır Semai	Etmezem ikrar-ı aşkı saklarım canım gibi	Aksak Semai
Hicaz	Beste	Ey çeşm-i ahu hicr ile tenhalara saldın beni	Ağır Düyek
Hicaz	İlahi	Gelin gidelim Allah yoluna	Düyek
Hicaz	Peşrev	Hicaz Peşrev	Devr-i Kebir
Hicaz	Şarkı	Mah yüzüne aşkanım	Aksak
Hicaz	Beste	Ol mahtabı aceb gösterir mi bana felek	Zencir
Hicaz	Şarkı	Seyr-ı gülşen edelim ey şivekar	Ağır Düyek
Hicaz	Yürük Semai	Yine neşe-ı muhabbet dil-u canım etdi şeyda	Yürük Semai
Hicaz	Şarkı	Yine noldu sana nevres-fidanım	Aksak
Hicaz	Köçekçe	Yine yeşillendi dağlar çemeni	Aksak
Hicaz-Buselik	Yürük Semai	Açıl açıl gel efendim cihan bahar olsun	Yürük Semai
Hicaz-Buselik	Ağır Semai	Bir afetin aşkıyle gönül eyledi ülfet	Ağır Aksak Semai
Hicaz-Buselik	Beste	Bülbül gibi feryad-ı figanım seheridir	Ağır Remel
Hicaz-Buselik	Beste	Cana beni aşkın ile ferzane eden sensin	Lenk Fahte
Hicaz-Buselik	Şarkı	Ey mürüvvet madeni kan-ı kerem	Devr-i Hindi
Hisar	Şarkı	A canım kaanıma girdin	Aksak
Hisar	Tevşih	Ey risalet bustanında hıraman serv-kad	Nim Evsat
Hisar	Beste	Gönül ol gonca-femin bülbül-ı aşüftesidir	Çenber
Hisar	Yürük Semai	Hava güzel yine gülşende gösteriş günüdür	Yürük Semai
Hisar-Buselik	Ağır Semai	Ey hüma-yı padişahi ber-ser-ı bala-yi tü	Sengin Semai
Hisar-Buselik	Beste	Her sözün uşşak ihsan her kelamın lutf-ı tam	Muhammes
Hisar-Buselik	Şarkı	Hüsnün gibi ey bi-vefa	Düyek
Hisar-Buselik	Karçe	Ruy-ı tu cam-ı tarab-ı gülgün bad	Devr-i Revan
Hisar-Buselik	Yürük Semai	Yine bezm-ı iyş-ı vuslat dil-ı bi-karare düştü	Yürük Semai
Hümayun	Köçekçe	Bir sevda geldi başıma	Aksak
Hümayun	Şarkı	Tırmana tırmana çıktım yapıdan	Aksak

Hüseyini	Peşrev	Hüseyini Peşrev	Devr-i Kebir
Hüseyini	Tevşih	Nur-ı Fahr-ı Alem'e bir zerre olmaz aftar	Yürük Semai
Hüzzam	İlahi	Bağrımdaki biten başlar	Düyek
Hüzzam	Şarkı	Bir dil düştü sana yarım ah bu dem	Düyek
Hüzzam	Şarkı	Bir güzel aldattı beni	Aksak
Hüzzam	Şarkı	Bir nevcivanın hüsn-ı cemali	Türk Aksağı
Hüzzam	Şarkı	Derdim dermanı sensin ey peri	Ağır Aksak
Hüzzam	Şarkı	Ey gül-ı bağ-ı eda	Aksak
Hüzzam	İlahi	Ey sufi-ı ehl-ı safa ez-can be-ku Allah hu	Devr-i Revan
Hüzzam	İlahi	Eya alemlerin şahı tecelli kıl teselli kıl	Muhammes
Hüzzam	Beste	Gören fütade olur hüsn-ı bibahnesine	Zencir
Hüzzam	Şarkı	Halimi bir kerre takrir eylesem sultanıma	Ağır Düyek
Hüzzam	Ayin	Mahest-ü nemi danem hurşid-ı ruhat yane	Değişmeli
Hüzzam	Yürük Semai	Reh-ı aşkında edip kaddimi kütah gönül	Yürük Semai
Irak	İlahi	Aşkınla yandır sultanım Allah	Düyek
Irak	Beste	Bir ah ile ol gonca feme halin ayan et	Remel
Irak	Yürük Semai	Hasretle tamam nale döndüm sensiz	Yürük Semai
Irak	Beste	Her zaman piş-ı niğahımda hüveydasın sen	Devr-i Kebir
Irak	Şarkı	Hüsnün gibi ey bi-vefa	Düyek
Irak	Şarkı	Netdim sana ben bi-vefa zalim	Aksak
Irak	Ağır Semai	Nice bir ağlayalım aşk ile her gah meded	Aksak Semai
Isfahan	Yürük Semai	Ah eylediğim serv-ı hıramanın içündür	Yürük Semai
Isfahan	Şarkı	Aşık olalı sen yare gönül	Aksak
Isfahan	Ağır Semai	Ya rab kime feryad edeyim yarin elinden	Ağır Aksak Semai
Isfahan	İlahi	Yandım yakıldım ben nar-ı aşka	Düyek
Karcıgar	Köçekçe	Benli'yi aldım kaçaktan	Aksak
Karcıgar	Şarkı	Gel açıl gül aslı ne durduğunun	Devr-i Hindi
Karcıgar	Köçekçe	Gel derim gelmez yanıma	Aksak
Karcıgar	Köçekçe	Girdi gönül aşk yoluna	Aksak
Karcıgar	Yürük Semai	Göz gördü gönül sevdi seni ey yüz-u mahım	Yürük Semai
Karcıgar	Köçekçe	İki de turnam gelir allı kareli	Aksak
Mahur	Şarkı	Bir gonca-fem etti zuhur	Sofyan
Mahur	Beste	Ey gonca-dehen har-ı elem canıma geçti	Hafif
Mahur	Şarkı	Gördüm bugün cananı dil	Düyek
Mahur	Şarkı	Sana layık mı ey gülten çevirdin ruyini bend	Aksak
Mahur	Yürük Semai	Yine zevrak-ı derunum kırılıp kenare düştü	Yürük Semai
Maye	Şarkı	Firkatin halim perişan etti gel	Ağır Düyek
Maye	Beste	Olmamak zülfün esiri dilbera mümkün değil	Zencir
Maye	Ağır Semai	Sermest-ı gamım bad-ı ciğerimden	Ağır Aksak Semai
Maye	Şarkı	Sünbüle karşı açıp perçemin ihsan eyle	Ağır Aksak Semai
Muhayyer	Şarkı	Ben sana aşık değilim	Yürük Semai
Muhayyer	İlahi	Deldi bağrım bülbül-ı bi-çare nalanın senin	Nim Evsat
Muhayyer	İlahi	Düşeli bu aşkın canım evine	Düyek
Muhayyer	İlahi	Ey derde derman isteyen yetmez mi derd der	Düyek
Muhayyer	Şarkı	Sevdiceğim aşıkını ağlatır	Yürük Semai
Muhayyer	İlahi	Toprakta yatacak teni	Düyek
Muhayyer	İlahi	Ya Rabbi aşkın ver bana	Düyek

Muhayyer	İlahi	Ya Rabbi nurun hakkı-çün	Düyek
Muhayyer- Buselik	Beste	Bir tarftan baht durmaz durmadan yüz dönd	Hafif
Muhayyer- Sünbüle	İlahi	-	Düyek
Muhayyer- Sünbüle	Yürük Semai	Bağlandı gönül zülfüne divaneliğinden	Yürük Semai
Müstear	Şarkı	Gönlümü bend etti ol mah	Aksak
Neveser	Yürük Semai	Diye mem sine-ı berrakı semenden gibidir	Yürük Semai
Neveser	Beste	Nasıl eda bilir ol dilber-ı fedayı görün	Zencir
Neva	Yürük Semai	Ey gonca-dehen ah-ı sheherden hazer eyle	Yürük Semai
Neva	Ağır Semai	Ey gonca-i bağ-ı cihan vey zinet-i destar-ı can	Ağır Aksak Semai
Neva	Ayin	Ey tecelligah-ı canem ruyı tu	Değişmeli
Neva	Şarkı	Gül-zara salın mevsimidir geşt-u güzârın	Ağır Aksak Semai
Neva	Ağır Semai	Hayli demdir bir gül-ı ruhsare oldum mübtel	Aksak Semai
Neva	Şarkı	Müşkil oldu suzişim etmek nihan	Aksak
Neva	Beste	Piyaleler ki o ruhsar-ı ale dür götürür	Zencir
Neva	Beste	Zeyn eden bağ-ı cihanı gül müdür bülbül müdür	Muhammes
Nihavend- i Kebir	Yürük Semai	Rencide sakın olma nigah eylediğimden	Yürük Semai
Nişabur	Durak	-	Durak Evferi
Nişabur	Yürük Semai	Teşrifin ile ale mi reşk-ı irem eyle	Yürük Semai
Nişaburek	Ağır Semai	Gahi ki eder turrası damanını çide	Aksak Semai
Nühüft	Şarkı	Bend oldu dil bir şuh-ı cihana	Ağır Aksak
Nühüft	Durak	Benim Mansur-ı aşk hub dare geldim	Durak Evferi
Nühüft	Şarkı	Ey serv-ı naz-ı nevresim	Ağır Düyek
Nühüft	Şarkı	Kasdı o şuhun dil-ı azare mi	Yürük Semai
Nühüft	İlahi	Ya İlahi canımın cananısın	Düyek
Pençgâh	İlahi	Gül müdür bülbül müdür şol zar-u efgaan eyleyen	Evsat
Pesendide	Yürük Semai	Ey afet-ı can-ı aşık azar	Yürük Semai
Pesendide	Beste	Her ne dem aşkıyla deryalar gibi çuş olayım	Darb-ı Fetih
Pesendide	Yürük Semai	Ne gönül safaya mecbur ne esir-ı dilberdir	Yürük Semai
Rahat'ül Ervah	İlahi	Benim Mecnun-sıfat Leyla'sı aşkın	Ağır Çenber
Rast	İlahi	Aşkınla cihan beste	Sofyan
Rast	İlahi	Bilirsen ben de senin Allah'ım	Düyek
Rast	Şarkı	Bu hüsn ile sen dilruba	Sofyan
Rast	Şarkı	Dil bir güzele meyl etti hele	Sengin Semai
Rast	Şarkı	Gördükçe ben ey meh-cemal	Aksak
Rast	Şarkı	Görsem seni doyunca doyunca seni görsem	Düyek
Rast	Kar-ı Nev	Gözümde daim hayal-i cana	Ağır Düyek
Rast	İlahi	Hakka aşık olanlar zikr'Ullahtan kaçır mı	Sofyan
Rast	Şarkı	Mahmur güzel gaayet güzel	Düyek
Rast	Kar-ı Natık	Rast getirip fend ile seyretti Hümayı	Yürük Semai
Rast	Şarkı	Sevdi gönlüm bir dilberi	Aksak
Rast	Şarkı	Üftadenim ey bi-vefa	Düyek

Rast	Şarkı	Yine ahlar etti peyda	Düyek
Rast	Şarkı	Yine bir gül nihâl aldı bu gönümünü	Semai
Rast	Şarkı	Yüzündür cihanı münevver eden	Yürük Semai
Rast-1 Cedit	Kar	Aşk-1 tü nihâl-1 hayret amed	Hafif
Rast-1 Cedit	Ağır Semai	Ba-tü yek dem baht-1 bed hem-dem nemi	Sengin Semai
Rast-1 Cedit	Beste	Navek-1 gamzen ki her dem bağırimi pür-hun	Çenber
Rast-1 Cedit	Yürük Semai	Oynar yürek terennüm-1 çeng-u çaaganeden	Yürük Semai
Rehavi	İlahi	Derviş olan kişinin sözleri umman olur	Devr-i Hindi
Rehavi	Şarkı	Ey bülend-ahter Şeh-1 sahib-kerem	Düyek
Rehavi	Beste	Ne edadır bu ne kaküldür bu	Muhammes
Saba	Köçekçe	Bana gayrı karışma bir yar sevdim ezeli	Aksak
Saba	Ayin	Bişnevid ez nale-1 bankı rebab	Değişmeli
Saba	Köçekçe	Gel güzelim gülistan-1 güle gel	Aksak
Saba	Yürük Semai	Guş-etti nayı nalelerim agaaze başladı	Yürük Semai
Saba	Şarkı	Guş eyle gel bülbülleri	Ağır Düyek
Saba	Beste	Sünbülü sünbülü siyeh canem	Muhammes
Saba-Buselik	Ayin	Ateş nezened der dil-1 ma illa Hu	Değişmeli
Saba-Buselik	Yürük Semai	Göz gördü gönül sevdi seni ey yüz-u mahım	Yürük Semai
Saba-Buselik	Beste	O nahl-1 bağ-1 letafet aman aman geliyor	Zencir
Saba-Buselik	Ağır Semai	Reng-1 ruh-1 güzarı tebah eyledi bülbül	Ağır Sengin Semai
Saba-Buselik	Şarkı	Sahbayı doldur sakıya	Ağır Düyek
Saba-Buselik	Beste	Yar ile ateş-mekan olsam da gülşendir bana	Ağır Çenber
Segah	İlahi	Yürük değirmenler gibi dönerler	Düyek
Sipih	Beste	Gül yüzündür andelibe ah-u efgaan ettiren	Çenber
Sultaniyegâh	Beste	Can-ü dilimiz lutf-u keremkar ile mamur	Hafif
Sultaniyegâh	Beste	Misalini ne zemin-ü zaman görmüştür	Zencir
Sultaniyegâh	Ağır Semai	Nihan ettim seni sinemde ey mehpere canım	Aksak Semai
Sultaniyegâh	Yürük Semai	Şadeyledi can-u dilimi şah-1 cihanım	Yürük Semai
Suz-i Dil	Durak	Ayağın tozunu sürme çekelden gözüme canı	Durak Evferi
Suz-i Dil	Şarkı	Cana gönül verdim sana	Aksak
Suz-i Dil	İlahi	Ey derde derman dermanım Allah	Düyek
Suz-i Dil	İlahi	Ey gönül guş eyle aşıkların güftarını	Düyek
Suz-i Dil	Şarkı	Ey padişahım şad ol efendim	Aksak
Suzinak	İlahi	Ben bilmez idim gizli ayan hep sen imişsin	Ağır Düyek
Suzinak	Yürük Semai	Cana firak-1 aşkın ile süznakinim	Yürük Semai
Suzinak	Beste	Müştak-1 cemalin gece gündüz dil-1 şeyda	Darbeyn
Suzinak	Ağır Semai	Nesin sen a güzel nesin	Aksak Semai
Şedd-i Ara.	Şarkı	Gözümden gönümden hayali gitmez	Düyek
Şehnaz	Beste	Açıldı lal-i izarın ciğerde dağ-1 derun	Zencir
Şehnaz	İlahi	Beni bu nefsim eyledi hayran	Düyek
Şehnaz	Şarkı	Ey verd-1 rana şuh-1 melek-veş	Aksak Semai
Şehnaz	Şarkı	Gönül durmaz su gibi çağlar	Aksak
Şehnaz	İlahi	Kerim-Allah Rahim-Allah	Düyek
Şehnaz	Beste	Ne dehendir bu ne kaküldür bu sevdiğim	Muhammes
Şehnaz	Şarkı	Sana ey canımın canı efendim	Ağır Düyek
Şehnaz	Yürük Semai	Sevdi bu gönül seni yaman eylemedi	Yürük Semai
Şehnaz	İlahi	Yürük değirmenler gibi dönerler	Evsat

Şehnaz–Buselik	Şarkı	Ben mübtela olsam sana	Aksak
Şehnaz–Buselik	Beste	Mushaf demek hatadır ser safha–ı hayale	Lenk Fahte
Şehnaz–Buselik	Beste	Nevruza erdin ey gönül	Lenk Fahte
Şehnaz–Buselik	Şarkı	Setr edenler hüsn–u anın	Aksak
Şevk–Efza	Beste	Ermesin el o şehin şevket–i valalarına	Ağır Çenber
Şevk–Efza	Şarkı	Oldu gönül fütade	Yürük Semai
Şevk–Efza	Yürük Semai	Ser–ı zülf–ı anberinin yüzüne nikab edersin	Yürük Semai
Şevk–Efza	Şarkı	Sur–ı adlinle cihan oldu şeha	Aksak
Şevk–u Tarab	Ayin	Ey hasret–ı huban–ı cihan ruyi hoşest	Değişmeli
Şevk–u Tarab	Peşrev	Şevk–u Tarab Peşrev	Devr–i Kebir
Tahir	Şarkı	Bir dilbere kul oldum	Sofyan
Tahir–Buselik	Ağır Semai	Söylen ol yare benim çeşmimi pür–ab etmesi	Ağır Aksak Semai
Tarz–ı Cedid	Ağır Semai	Ben bendesiyem bendesiyem bendesiyem	Aksak Semai
Tarz–ı Cedid	Yürük Semai	Hak–ı kademin çeşmimize ayn–ı ciladır	Yürük Semai
Tarz–ı Cedid	Beste	İltifatınla gönül şad olduğu demdir bu dem	Çenber
Uşşak	Şarkı	Ağlatırlar güldürürler	Aksak
Uşşak	Şarkı	Aman felek ömrüm felek	Aksak
Uşşak	Tevşih	Bir ismi Mustafa bir ismi Ahmed	Evsat
Uşşak	Beste	Dil nale eder bülbül–ı şeyda revişinde	Ağır Darb–ı Fetih
Uşşak	Şarkı	Döküp kaküllerin ruhsara karşı	Ağır Devr–i Hindi
Uşşak	Şarkı	Pür ateşim açtırma sakın ağzımı zinhar	Ağır Aksak Semai
Uzzal	Şarkı	Ey büt–ı nev–eda	Yürük Semai
Uzzal	İlahi	Eya alemlerin şahı tecelli kıl teselli kıl	Düyek
Uzzal	Şarkı	Şu karşıki dağda bir yeşil çadır	Aksak

Tablo 4 te Dede Efendi'nin bütün eserleri gösterilmiş ve eserlerin makamları alfabetik sıralamayla verilmiştir. Acem, acem aşiran, acem kürdi, araban buselik, araban kürdi, arazbar, bayati, bayati araban, beste ısfahan, bestenigâr, buselik, çargâh, dügâh, evç, evç buselik, evcara, ferahfeza, gerdaniye, gülizar, hicaz, hicaz buselik, hisar, hisar buselik, hümayun, hüseyini, hüzzam, irak, ısfahan, karcığâr, mahur, maye, muhayyer, muhayyer buselik, muhayyer sünbüle, müstear, neveser, neva, nihaved-i kebir, nişabur, nişabürek, nühuft, pençgah, pesendide, rahatül ervah, rast, rehavi, saba, saba buselik, segâh, sipihr, sultaniyegâh, suzi dil, suzinak, şeddi araban, şehnaz, şehnaz buselik, şevkefza, tahir, tahir buselik, uşşak, uzzal gibi isimlerden oluşan 61 makam kullanmıştır. Bu makamlardan; sultaniyegâh, neveser, saba-buselik, hicaz-buselik ve araban kürdi olmak üzere 5 makamı kendisi terkip etmiştir.

Bestelediği Formlar: Ağır semai, şarkı, beste, yürük semai, kâr, ilahi, peşrev, ayin, tevşih, savt, köçekçe, kârçe, durak, kâr-ınev, kâr-ı natık

Eserlerinde Kullandığı Usuller: Aksak semai, ağır sengin semai, aksak, zencir, yürük semai, muhammes, hafif, düyek, remel, ağır aksak semai, ağır hafif, curcuna, ağır düyek, devr-i kebir, lenk fahte, türk aksağı, evfer, ağır çember, ağır aksak, firengifer, devri-i revan, sengin semai, çifte sofyan, devr-i hindi, nim evsat, ağır remel, hafif, sofyan, darb-ı fetih, durak evferi, darbeyn, ağır devr-i hindi.

Tablo 5 *Notası elimizde olmayan el yazması eserlerden tespit edilen Dede Efendi'nin eserleri*

Eserin adı	Makamı/Usulü/ Formu	Güftekârı	Vezni
Ana idemem o pür-cefâyı	Arazbar/Nakış/Düyek		
Aşkına dil efgendedir	Buselik/-/Şarkı		13
Bigânelik ettin bana ey dilber-i	Bayatı/-/Şarkı		9
Bak ne âfetdir anı görseñ hele	Buselik/-/Şarkı		13
Bariştı yıldızım bu gece ol meşveyle	Şevki cedit/-/semai		1
Ben gönlümü verdim sana	Mahur/-/ şarkı		10
Bir fedâkârın gamı kıldı giryan alemi	Rast/-/Şarkı		23
Bir ince belsin pek bî-bedelsin	Şevk-i cedit/-/Şarkı	Vâsıf	11
Bir şuha gönül bağlandı aman	Hüzzam/-/Şarkı		
Bir zamân mesrûr iken ey meh- likâ	Rast/-/Şarkı		13
Bu ne kaşdır bu ne gözdür	Tahir/-/ Şarkı		10
Bu şeb aldı elden irâdetim	Araban Buselik/Devr-i Kebir/Beste		
Buldu şöret ol peri	Kürdi/-/Şarkı		23
Cân u ten cümle senindir	Nişabur/-/Şarkı		Hece
Cânânesin sen bir tânesin sen	Rast/-/Şarkı		11
Cemâlinden cüda olmak benim	Rast/-/Şarkı		1
Cümbüşüm âleme şöret salsın	Bayatı/-/Şarkı		Hece
Dehânın gonca-i rana ruhun bâğ-ı melâhattir	Rast/Nim-Devir/Beste		1
Dil ü cana gelmede nev-be-nev	Arazbar/-/Beste		
Döndü suz-i gam-ı hicran ile biryâna gönül	Evç/Nakış/Semai		17
Du'adan unutma bu mehcûreni	Bayatı/-/Şarkı		24
Duramaz işler tâ ciğerden hançerinin yâresi	Rast/-/Semai		14

Dün seyirde gördüm yine bir şûh-ı sitemkârı	Acem/-/Şarkı		
Ey bâğ-ı edeb gel bezme bu şeb	Bayati-Araban/-/Şarkı		
Ey dil bu kadar hüzn-i firâvâne	Ferahfeza/Hafif/Beste		4
Ey dilber-i âli -neseb	Rast/-/Şarkı		10
Ey esmân-ı hayre ser olmuş	Evc-Buselik/-/Şarkı		
Ey gonca-i gül mümtâz	Hüzzam/-/Şarkı		6
Ey gül tebensüm bilmez misin	Hicazkâr/-/Şarkı		25
Ey gül-i zibinde bağ-ı vefâ	Şevk-i cedit/-/Şarkı		
Ey mâh-ı evc hüsn ü an	Pesendide/-/Şarkı		10
Ey meh bu cânım tendedir	Suzinak/-/Şarkı		10
Ey mehveş-i tabende oldum çü sana bende	Hüzzam/-/Şarkı		6
Ey mest-i işve râz-ı nihânımisin	Şevk-i cedit/-/Beste		19
Ey nev-nihal-i ebru	Suzinak/-/Şarkı		21
Ey nevrinde i gül-i binâ	Irak/-/Şarkı		
Ey nigah-ı işve-bazım şöyle bil	Acem-Aşiran/-/Şarkı		13
Ey padişah-ı mülk-i cân	Hicaz-Buselik/-/Şarkı		10
Ey peri-ru dilber-i ra'na civanı	Rast/-/Şarkı		14
Ey ruy-ı mâhim ağlatma âhım	Nihavent/-/Şarkı		11
Ey şûh-ı şiyem	Acem -Aşiran/-/Şarkı		
Fasl-ı güldür nev-bahâr eyyamıdır	Bayati/-/Şarkı		13
Gayrıdan bulmaz teselli sevdiğim	Evc-Buselik/-/Şarkı	Nazim Yahya	13
Gel ey nev-reste tıfl-ı bi-amanım	Buselik/-/Şarkı		
Gel eyle ben kulun dilşâd	Uşşak/-/Şarkı		2
Gördüm o şuh mevesi	Tahir/-/Şarkı		
Gül gibi handân olurdu dâgdâr	Muhayyer sümbüle/-/Beste		1
Gül yüzlü mahım rahm eyle şâhım	Rast/-/Şarkı		11
Hâk-i râh etti âşık mesken-i evvel heves	Saba/Kâr/Hafif		23
Hayli dem oldu perestiş ettiğim pinhândır	Nihavent/Aksak/Şarkı		14
Hicr ile hâlim diger-gun eyledi	Uşşak/-/Şarkı		13
Hicrinle ağlamadan dem-be dem	Hicaz/-/Şarkı		
Hoş bûy-ı zülf-i anberin müşg-i hatâya nâz eder	Evc/Nakış/Semai		9
İncitme beni ağlatma aman			
Kâküllerin dağıtmış o hur-i cemili gör	Pesendide/Hafif/Beste		
Kûyun koyup eflaki penâh	Hicaz/Nakış/Düyek		
Kande kaldım ey melek-veş nâzenin	Bayati/-/Şarkı		13
Kime yansam sûz-i dilden yüreği	Muhayyer sümbüle/-/Beste		14
Lebin sükker boyun	Mahur/-/Şarkı		2
Lutfet benim gel yanıma	Hicazkâr/-/Şarkı		10

Mâh-taban-ı cihânsın	Hicaz/-/Şarkı		18
Ma il oldum hüsnüne ben dilberâ	Buselik/-/Şarkı		13
Meclis âmâde çemende edelim bir dem-i safâ	Rast/-/Şarkı		
Mihmânım olup bir şeb ey şem-i	Buselik/Nakış/Semai		6
Muğbeççe bir dilrübâya düştü dil	Evçara/-/Şarkı		13
Ne beyan-ı hâle cür'et ne figane kudretim var	Şevk-i cedit/Nakış/Semai	Vasıf	

Ne zibâ kasr-ı bağ cennet olmuş zib ü zinetle	Hicaz-Buselik/-/Şarkı		1
Nice sabra yer kalır çün yaride uyar dilde	Evç/Nakış/Semai		
Niçin feda ettin beni böyle bilmezdim ben seni	Bayati-Araban/-/Şarkı		
Niçin şerh etsem dil-i gam-hârımı	Hisar/-/Şarkı		
Ol gül nev-reside yâr	Evç/-/Şarkı		
Reşk etse sezâ zülfüne sümbül	Muhayyer sümbüle/-/Şarkı		4
Sen beni gönlümdeki vech üzre kıldım	Zavil/-/Şarkı		14
Sen gönlümü aldın benim	Acem-Aşiran/-/Şarkı		10
Senden usanayım mı	Evç/-/Şarkı		
Sevdim yine bir âfet gibi yâr	Hüzzam/-/Şarkı		
Seyr edeli gisû-yı perişân-ı nigarı	Hicazkâr/-/Şarkı		4
Şûh meşreb dil-rübâ bir nev-civân	Suzinak/-/Şarkı		13
Şu âlemdede nazlı dilber çok ammâ	Bayati-Araban/-/Şarkı		
Tâb-ı ahmerden o meh kâkül perişan olmasın	Şevk-i cedit/-/Beste		14
Tâb-ı hüsnün âfet olmuşdu ser ü sâ mânıma	Bayati-Araban/-/Şarkı		14
Târ oldu gamınla subh-gâhıma	Nişaburek/-/Şarkı		5
Tir-i gamzen işledi cân-gâhıma	Hicazkâr/-/arkı		13
Yine sahn-ı çemen reşk-i cinan olduğu çağlardır	Evç/-/Şarkı		1
Yok sen gibi dünya da kaçınma efendim gel	Hicaz/-/Şarkı		6
Zülfün hevâsı aklımı sevdâlara saldı	Bayati/-/Şarkı		

(Çıpan, 2002. s. 237.)

HÜZZAM MEVLEVİ AYINI

Usûl: Devr-i Kebîr

Beste: Tanbûrî Osman Bey

I HÂNE

Teslim

2. HÂNEYE 3. HÂNEYE 4. HÂNEYE KARAR

II HÂNE

HÜZZÂM PEŞREV (2)

III HÂNE

HÜZZÂM PEŞREV

The first part of the HÜZZÂM PEŞREV section consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written in a single line. The second staff continues the melody with some rests and a repeat sign. The third staff concludes the section with a fermata symbol.

IV HÂNE

The second part of the HÜZZÂM PEŞREV section, labeled 'IV HÂNE', consists of nine staves of music. It begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written in a single line. The section includes various rhythmic patterns, rests, and repeat signs, ending with a fermata symbol.

I. SELAM

Devr-i Revân

Dede Efendi

MA HES TÛ NE MÍ DÂ

NEM HUR Şİ

Dİ RU HAT YÂ NE SAZ

BU AY RI LİK O DU

NA SAZ CA NIM

Nİ CE BİR YÂ NE

AH AH

Nİ CE BİR YÂ NE SAZ

SEV DÂ YI RU Hİ LEY

Lİ ŞÛD HÂ

SI LI MA HAY Lİ SAZ

MEC NÜN Gİ Bİ VÂ VEY
 Lİ SAZ OL DUM
 DE Lİ Dİ VÂ NE
 AH AH
 DE Lİ Dİ VÂ NE SAZ
 Â ŞİK OL DUM
 BİL ME DİM YÂR
 ÖZ GE LER LE
 YÂR İ MİŞ SAZ
 AL LAH AL LAH SAZ
 Â Şİ KA BUN

CA CE FÂ LAR

VAR İ MIŞ SAZ

YÂR YÜ RE ĞİM YÂR SAZ

GÖR Kİ NE LER VAR SAZ

YÂR YÜ RE ĞİM DEL Cİ ĞE RİM

GÖR Kİ NE LER VAR

AH AH

YÂ RE HA BER VAR SAZ

TÜ MÂ Hİ A Cİ Bİ

Kİ MİS Lİ NE DÂ Rİ

BE HER CİL VE CAN RÂ

DER Â TEŞ Sİ PÂ RÎ SAZ

BE ZÛL FEY NÎ EB RÛ

BE ÇEŞ MÂ Nİ Â HÛ SAZ

PE Yİ DİL RÛ BÂ Yİ

ÇÜ Şİ Rİ Şİ KÂ RÎ SAZ

ME HÛ HUR GU LÂ MET

Zİ CÂN KEŞ TÜ RÂ MET

ME HÛ HUR GU LÂ MET

Zİ CÂN KEŞ TÜ RÂ MET

DÛ Â LEM BE DA MET

Çİ Zİ BÂ Nİ GÂ RÎ

NA ZİR ET NE Dİ DEM
 NE EZ KES Şİ Nİ DEM SAZ
 DI LÜ Dİ Nİ BÜR Dİ
 Çİ AY YA Rİ YÂ Rİ SAZ
 VE LED RA Çİ BA ŞED
 ŞE HÂ KEZ Zİ RAH MET SAZ
 VE LED RA Çİ BÂ ŞED
 ŞE HÂ KEZ Zİ RAH MET SAZ
 Zİ SİL Kİ GU LÂ MA
 Nİ Hİ ŞET ŞÜ MÂ Rİ SAZ
 YÂR YÂR

MAH BÜ Bİ MEN SAZ

DOST DOST

MER GÜ Bİ MEN

MAT LÜ Bİ MEN

MAK BÜ Lİ MEN SAZ

HÜ SÜN YE Kİ BE DEN YE Kİ

YÂR YE Kİ SÜ HÂN Kİ SAZ

RÛH YE Kİ BE DEN YE Kİ

YÂR YE Kİ SÜ HÂN YE Kİ

YÂ Rİ Dİ Lİ HA ZİN YE Kİ

TA DE Mİ Â TE ŞİN YE Kİ

MİL — KE Tİ AŞ KU DİN YE Kİ ———

YÂR — YE Kİ ——— SŪ HÂN ——— YE Kİ

AŞ — KI ME LÂ LE TEM ——— YE — Kİ

SAK — MŪ SE LÂ ——— ME TEM ——— YE Kİ

MEN İ ME LÂ ——— ME TEM YE Kİ ———

YÂR — YE Kİ ——— SŪ HÂN ——— YE — Kİ

II. SELAM

Ağır Evfer

AH ——— EY ——— HÂ ———

HÂ ——— Lİ Kİ ———

Kİ ——— HEFT ———

Â ——— SŪ MAN ———

AH DER MAN
 DE EM
 EM FER YÁD
 SER
 AH VEY RÁ
 RÁ ZI KÍ
 KÍ PĪ RŪ
 CI VÁN
 DER MAN
 MAN DE EM
 EM FER YÁD

RES

AH EY RAH

RAH ME TÛ

TÛ BER NI

NIK Û BED

AH IH SÂ

SÂ NI TÛ

TÛ BÌ HAD

DÛ AD

AH HER LÂH

ZA GÛ

GÚ YEM E
 YÁ HAD
 HAD DER MÁ
 MÂN DE EM
 EM FER YÁD
 RES
 AH EY CÂ
 NI MA
 AH CÂ NÂ
 NI MA
 AH SUL TÂ

NI MA

AH SUB HÁ

NI MA

This musical score is written for a vocal line in a single system of ten staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The lyrics are: NI MA, AH SUB HÁ, NI MA. The melody is primarily composed of eighth and quarter notes, with some dotted notes and rests. The first staff contains the first two notes of the first phrase. The second staff contains the rest of the first phrase and the beginning of the second phrase. The third staff contains the rest of the second phrase and the beginning of the third phrase. The fourth staff contains the rest of the third phrase. The remaining six staves contain instrumental accompaniment, starting with a whole rest on the first staff of the accompaniment section.

III. SELAM

Devr-i Kebîr

DEV LET ET PÂ YEN DE BÂ DA
 EY SÛ VAR BE Lİ YÂ Rİ ME
 RA HİM KÜN BER Â Şİ KAN MA
 ZÛ Rİ DÂR BE Lİ YÂ Rİ MEN
 ÇÜN TA LEB KER Dİ BE CİD A
 MED NA ZÂR BE Lİ YÂ Rİ MEN

CİD HA TA NE KU NED ÇÜ NİN A

MED HA BER

HEY HEY YÂ RİM

Yürük Semâi

EY Kİ HE ZAR A FE RİN AH

BU Nİ CE SUL TÂN O LUR

KU LU O LAN Kİ Şİ LER AH

HÜS RE VÜ HÂ KÂN O LUR

HỦS RE VỮ HẢ KÂN O LUR SAZ
 HER KÍ BU GÛN VE LE DE AH
 İ NA NU BEN YÛZ SÛ RE
 YOK SUL İ SE BAY O LUR AH
 BAY İ SE SUL TÂN O LUR
 BAY İ SE SUL TÂN O LUR

ZE Hİ AŞK ZE Hİ AŞK

Kİ MA RAST HÜ DÂ YÂ Kİ MA RA VÜ

Çİ HÂN RA Bİ YA RAST HÜ DÂ YÂ

AH AH AH BE Lİ YÂ

RİM SAZ Çİ BEZ MEST Çİ SÂ KİST

Çİ BÂ DEST Kİ HUR DİM Çİ NÜ ŞEST

Çİ NUK LEST Çİ HAR MAST HÜ DÂ YÂ

AH AH AH BE Lİ YÂ

RİM SAZ Çİ LÛT FEST Çİ ZEV KAST

Çİ BÛ YEST Çİ RÛ YEST Çİ HÂL KAST

Çİ HUL KAST Çİ Sİ MAST HÜ DÂ YÂ

AH AH AH BE LI YÁ
 RIM SAZ VE LED RÁ ME SEL KU
 DE VÁ NIST BE ÇEV GAN BE DAN SU KI
 NE DER YÁ NE SAH RAST HÜ DÁ YÁ
 AH AH AH BE LI YÁ
 RIM SAZ
 EY AN KI TŪ Yİ

MU RÂ DI MA LUB HES Tİ TE Rİ CÜM
 LE HAL KI MAH BÛB HES Tİ TE Rİ CÜM
 LE HAL KI MAH BÛB SAZ EY YU SU FU HÛS
 NÛ EZ Fİ RÂ KAT SAZ EY YU SU FU HÛS
 NÛ EZ Fİ RÂ KAT SAZ DER NÂ LE VÛ GİR
 YE EM ÇÛ YÂ KUB DER NÂ LE VÛ GİR
 YE EM ÇÛ YÂ KUB SAZ TEC Rİ Dİ Bİ CU
 VE LED Zİ Â LEM SAZ TEC Rİ Dİ Bİ CU
 VE LED Zİ Â LEM SAZ TÂ HEM ÇÛ MÛ CER
 RE DEN ŞE Vİ HUB TÂ HEM ÇÛ MÛ CER
 RE DEN ŞE Vİ HUB SAZ AH

BÜL BÜ Lİ AŞK EZ SE HER Â
 GÂ Zİ KERD Pİ Şİ GÜ LİS
 TÂN SE MER Â GÂ Zİ KERD
 Pİ Şİ GÜ LİS
 TÂN SE MER Â GÂ Zİ KERD
 EZ PE Sİ HER PER DE VÜ NAĞ
 ME Kİ GÜFT EZ PE Sİ HER
 PER DE VÜ NAĞ ME Kİ GÜFT
 NAĞ ME İ HU BU Dİ GER Â
 GÂ Zİ KERD NAĞ ME İ HU
 BU Dİ GER Â GÂ Zİ KERD

IV. SELAM

Ağır Evfer

AH _____ SUL _____ TÂ _____
NI _____ ME Nİ _____
Nİ _____ SUL _____ TÂ _____
NI _____ ME Nİ _____
AH _____ EN _____ DER _____
Dİ _____ LŨ CÂN _____
CÂN _____ İ _____ MÂ _____
NI _____ ME Nİ _____
AH _____ DER _____ MEN _____
BÍ _____ DE MÍ _____

MI MEN ZIN
DE SE VEM
AH YEK CÂN
Çİ SE VED
VED SÂD CÂ
NI ME NI
AH İ MÂ
NI ME NI

Fahte

SON PEŞREV

Gâzi Giray Han

Musical score for the first system, consisting of four staves of music in G major and 2/4 time. The music features a mix of eighth and sixteenth notes with some rests.

SON YÜRÜK

Musical score for the second system, consisting of five staves of music in G major and 2/4 time. The music is more rhythmic, featuring many eighth notes. A section marker 'S' is at the beginning, and 'SON' is at the end of the third staff.

7. AYININ USUL ÖRGÜSÜ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde Dede Efendi'nin Hüzzam Mevlevi Ayin'nin notası verilmiş, eser usul ve şekil olarak incelenmiştir.

Usul-aruz-vezin ilişkisi ile ilgili inceleme ise güfte dağılımının daha iyi anlaşılabilmesi için kudüm velvelerine uygun olarak yazılmıştır. Üç çizgi üzerine yazılan velvelelerde: Üst çizgi sağ zahme ile sağ kâseye vurulan darpları; alt iki çizgi ise sol kâseye vurulan darpları gösterir. Alt iki çizginin üstte olanı sağ zahme ile, altta olanı ise sol zahme ile vurulur.

_____	Sağ kâse, sağ zahme.
_____	Sol kâse, sağ zahme
_____	Sol kâse, sol zahme

Mevlevi ayini her birine selam adı verilen dört bölümden oluşur. Başta çalınan “Devr-i Kebir” usulündeki peşrevden sonra “Devr-i Revan” veya “Ağır Düyek” usulünden bestelenmiş I.Selama geçilir. II ve IV. Selamlar “Ağır Evfer” usulünden bestelenir. III. Selam çoğunlukla “Devr-i Kebir” usulüyle başlar. III.Selamda bu ilk kısımdan sonra, “Aksak Semai” usulünden bestelenmiş bir saz terennümü ile “Yürük Semai” usulüne bağlanır.

“Ağır Evfer” usulündeki IV.selam “Sultân-ı meni, sultân-ı meni” mısrasıyla başlayan bir dörtlüktür ve bu bölüm ile III. Selamdaki coşkunkluk, yerini kararlı bir huzura bırakır. “Düyek” veya “Fahte” usulünde bir “Son Peşrev” ve “Son Yürük semai” ile ayin sona erer.

7.1. Hüzam Mevlevî Ayininde I. Selamın Usul Yapısı ve Güftenin Usul Darlarına Göre Dağılımı

Genellikle Mevlevî ayinlerinin I. Selamları “Devr-i Revan” usulünde bestelenir Dede Efendi’de Hüzam Mevlevî ayininin I. Selamını “Devr-i Revan” usulünde bestelemiştir.

Ayinin I. Selamın usulü ve güftelerin usul darlarına göre dağılımı şu şekildedir:

I. SELAM

Ma _____ hes _____ tî _____ ne _____ mi _____ dâ _____
Bu ay _____ rı _____ lk _____ o _____ du _____
Sev _____ dâ _____ yı _____ ru _____ hi _____ ley _____
Mec _____ nân _____ gi _____ bi _____ vâ _____ vey _____

nem _____ hur _____ şî _____
na _____ saz _____ ca _____ nîm _____
li _____ saz _____ şîd _____ hâ _____
li _____ ol _____ dum _____

di _____ ru _____ hat _____ yâ _____ ne _____ saz _____
ni _____ ce _____ bir _____ yâ _____ ne _____
sı _____ li _____ ma _____ hay _____ li _____ saz _____
de _____ li _____ dt _____ vâ _____ ne _____

7.2. Hüzam Mevlevi Ayininde II. Selamın Usul Yapısı ve Güftenin Usul

Darplarına Göre Dağılımı

Ayinlerde II. Selamlar genellikle “Evfer” usulünde bestelenir. Dede Efendi’de ayinin II. Selamını “Evfer” usulünde bestelemiştir.

Ayinde II. Selamın usulü ve güftelerin usul darplarına göre dağılımı şu şekildedir:

II. SELAM

AH AH AH AH EY VEY EY HER HÂ RÂ RAH LÂH HÂ RÂ RAH /Lİ Kİ /Zİ Kİ /ME TÛ /ZA GÛ Kİ HEFT RÛ Â /SÛ MAN Kİ Pİ RÛ /Cİ VAN Kİ BER Nİ NİK /Ü BED TÛ YEM E /YÂ HAD AH DER MAN /DE EM AH DER İH SÂ MAN /DE EM HAD DER MÂ MÂN /DE EM EM FER YÂD RES EM FER YÂD RES Bİ HAD /DÛ AD EM FER YÂD RES

7.3. Hüzam Mevlevi Ayininde III. Selamın Usul Yapısı ve Güfteinin Usul Darplarına Göre Dağılımı

III. Selam çoğunlukla “Devr-i Kebir” usulünde bestelenir. Dede Efendi’de ayinin III. Selamını “Devr-i Kebir” usulünde bestelemiştir.

Ayinde III. Selamın usulü ve güftelerin usul darplarına göre dağılımı şu şekildedir:

III. SELAM

28
8

DEV LET ET PÂ YEN DE BÂ DA
RA HİM KÜN BER Â Şİ KAN MA
ÇÜN TA LEB KER Dİ BE CİD A
CİD HA TA NE KU NED ÇÜ NİN A

28
8

EY SÜ VAR BE Lİ YÂ Rİ MEN
ZÜ Rİ DÂR BE Lİ YÂ Rİ MEN
MED NA ZÂR BE Lİ YÂ Rİ MEN
MED HA BER

7.4. Hüzûzâz Mevlevî Ayininde IV. Selâmın Usul Yapısı ve Güfthenin Usul Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm çoğunlukla II. Selâm ile aynı usulde bestelenir. Dede Efendi de ayinin IV. Selâmını “Evfer” usulünde bestelemiştir.

Ayinde IV. Selâmın usulü ve güftelerin usul darplarına göre dağılımı şu şekildedir:

IV.SELAM

AH AH AH AH
SUL EN DER YEK
TÂ DER MEN CÂN
NI DÎ BÎ Çİ
/ME Nİ /LÛ CÂN
/DE MÎ /ŞE VED

Nİ CÂN MÎ VED
SUL İ MEN ŞÂD
TÂ MÂ ZİN CÂ
NI NI DE NI
/ME Nİ /ME Nİ /ŞE VEM
/ME Nİ

7.5. Hüzzam Mevlevi Ayin-İ Farsça Metni,Vezni Ve Türkçe Açıklaması

Birinci Selam

**Mahest ü nemi dânem hurşid-i ruhat yâ ne
Bu ayrılık oduna canım nice bir yâ ne**

**Sevdâ-yı ruh-i leyle şüdü hâsılı mahayli
Mecnun gibi vaveyli oldum deli divâne**

(Mefûlü-Mefâilün-Mefûlü-Mefâilün)

"Yanağın ay mı, yoksa güneş mi bilmiyorum.
Bu ayrılık ateşine canım nice bir yansın?"

Leyla'nın (sevgilinin) yanağına olan aşkımız en büyük kazancımız olduğundan,
ne yazık ki Mecnun gibi deli divâne oldum."

**Aşık oldum bilemedim, yâr özgellerle yâr imiş
Allah, Allah, âşık bunca cefalar var imiş**

**Yâr yüreğim yâr, gör ki neler var
Yâr yüreğim, del ciğerim gör ki neler var**

(Fâilâtün-Fâilâtün-Fâilâtün-Fâilün)

"Aşık oldum, ama bilmedim ki sevgili başkaları ile yâr imiş.
Allah Allah âşık bunca cefalar var imiş.

Yar, yüreğimi yâr da bak gör neler var.
Yüreğimi yar, ciğerimi del de gör neler var.

**Tu mâhi acibi ki misti ne dâri
Beher cilve cân râ der âteş sipâri**

**Bezülfeyni ebrû-be-çeşmâni âhû
Pey-i dilrûbâ-yı çü şir-i şikâri**

"Ey sevgili sen ay kadar güzel ve çekicisin. Onun için de bir benzerin yok.
Her cilvenle canımı ateşlere salıyorsun.

Yanağının yanlarından sarkan saçlarınla, kaşların ve ceylanların gözlerini andıran
gözlerinle
ava çıkmış bir arslan gibi gönüllerin peşine düşmüşsün."

**Meh ü hur gulâmet zi can geşt ü râmet
Dü âlem be-dâmet çi ziba nigari**

**Nâzir et nedidem ne ez kes şenidem
Dil û din-i burdi çi ayyâr-i yari**

**Veledrâ çi bâşed şehâ kez zi rahmet
Zi silk-i gulâmân-i hişet şumârî**

(Feûlün-Feûlün-Feûlün-Feûlün)

"Ay ve güneş kölen olmuş, canından geçip sana bağlanmışlar.
Her iki âlem (dünya ve ahiret) de senin tuzağında.

Aman sen ne güzel bir sevgilisin. Benzerini görmedim, kimseden de sana benzeyen birinin bulunduğunu iştmedim. Gönlümü dinimi alıp götürdün. Sen ne aldatıcı, ne kurnaz bir sevgilisin.

Ey sevgili; Veled kendisine gösterdiğin acımadan dolayı
kendini senin kölelerinin yolunda sayarsa, bunda şaşılacak ne var?"

**Hüsün yeki, Hasen yeki, yâr yeki sühân yeki
Ruh yeki, beden yeki, yâr yeki, sühân yeki**

**Yâr-i dili hazin yeki, ta dem-i âteşin yeki
Mîlket-i âşk-u din yeki, yâr yeki, sühân yeki**

**Âşk-ı melâletem yeki, sakm ü selâmetem yeki
Meni melâmetem yeki, yâr yeki, sühân yeki**

(Müfteilün-Mefâilün-Müfteilün-Mefâilün)

"Güzellik tektir. Güzel birdir. Sevgili ve O'nun hakkında söylenen sözlerin de eşi emsali yoktur.
Ruh birdir. Beden birdir. Sevgili ve O'nun hakkında söylenen sözlerin de eşi emsali yoktur.

Mahzun gönlümün sevgilisi birdir. Ateşli ahım da tek'tir.
Sevgi ve Din ülkesi birdir. Sevgili ve O'nun hakkında söylenen sözlerin de eşi emsali yoktur.

Hüznümden hasıl olan aşkım tek'tir. Rahatsızlıkta da, huzur içinde oluşumda da tek'im.
Ben kimseye benzemem. Hor görülmekte de, azarlanmakta da tek'im. Sevgili ve O'nun hakkında söylenen sözlerin de eşi emsali yoktur."

İkinci Selam

**Ey hâlik-i heft âsumân dermânde-em feryâdres
V'ey râzık-i pir ü cevân dermânde-em feryâdres**

**Ey rahmet ü ber-nik ü bed ihsân-i tu bihad düad
Her lâhza gûyem eyâ had dermânde-em feryâdres**

(Müstefilün-Müstefilün-Müstefilün-Müstefilün)

"Ey yedi kat göğü yaratan Tanrı; çaresizlik içindeyim. Feryadıma yetiş.
Ey yaşlı ve gencin rızkını veren Tanrı; çaresizlik içindeyim, feryadıma yetiş."

Ey iyiye ve kötüye acıması olan Tanrı; bağışın hadsiz hesapsızdır.
Her an bunu söylüyorum; çaresizlik içindeyim, feryadıma yetiş"

Üçüncü Selam

**Devlet et payende bâdâ ey süvâr
Rahim kun ber âşıkân ma'zur-idar**

**Çün taleb kerd-i becid âmed nazar
Cid hata ne kuned çun in âmed haber**

(Fâilâtün-Fâilâtün-Fâilün)

"Ey kudret sahibi devletin daim olsun.
Âşıklarına merhamet et, mazur gör."

İsteyince düşünce harekete geçer,
gayrette hata olmaz çünkü Hadis'de böyle buyrulmuştur.

**Ey ki hezâr-ı aferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler Hüsrev-ü hakan olur**

**Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bay ise sultan olur**

(Fâilâtün-Fâilâtün-Feilâtün-Feûl)

"Ey binlerce varı, yaratan, bu nasıl bir sultandır ki,
onun kulu olan kişiler, padişahlar padişahı olmada, şahlara buyruk yürütmede."

Bugün Veled'e inanarak ona, onun kapısına yüz süren kişi,
yoksulsa zengin oluyor, zenginse sultan kesiliyor."

(Bu iki beyit Eflâki Ahmet Dede'nindir. Her Ayinde üçüncü selâmın içinde geçer.)

**Zehi âşk zehi âşk ki mârast hudâ ya
Ki mara vü cihan da biyârast hudâ ya**

**Çi bezmest çi sâkist çi badest ki hurdim
Çi nûşest çi nuklest çi harmast hudâ ya**

**Çi lutfest çi zevkest çi bûyest çi rûyest
Çi halkast çi hulkast çi simâst hudâ ya**

**Veledrâ meselku devânist be çevgan
Bedân su ki ne derya ne sahrast hudâ ya**

(Feûlün-Feûlün-Feûlün-Feûlün)

"Ey Tanrı bu bizim aşkımız ne kadar da güzel ki,
hem bizi hem de cihanı süsledi.

O meclis ve ordaki içki sunucu ile
içtiğimiz şarap ne de güzel...

Ey Tanrım; o ne güzel içki,
ne güzel yiyecek, nimetler.

Ey Tanrım; o ne lütuf, o ne zevk, o ne güzel koku, ne güzel yüz.
O ne güzel tabiat ve huydur."

**Ey anki tuyi murâd-ı matlûb
Hesti teri cümle halk-i mahbûb**

**Ey Yûsuf u hüsn ü ez firâkât
Der nâle vü girye em çü Yakûb**

**Tecrid-i bi cu veled zi âlem
Ta hem çü mücerreden şevi hub**

(Mefûlü-Mefâilün-Feûlun)

"Ey sevgili sen benim muradım ve isteğimsin.
Herkesin istediği ve sevdiği sensin.

Ey güzellikte Yusuf Peygamberi andıran sevgili; senin ayrılığından dolayı
Yusuf'un babası Yakub gibi feryad etmekteyim. Ağlamaktayım.

Ey Veled; bu âlemin kıymeti var mı? Ondan kendini çek, Tanrıya yönel.
Böylece madde âlemine önem vermemek senin İçin güzel neticeler doğuracaktır."

**Bülbül-i âşk ez seher âgâzi kerd
Piş-i gülistan semer âgâzi kerd**

**Ez pesi her perde vü nağme ki guft
Nağme-iî Hub-u diğer âgâzi kerd**

(Fâilâtün-Fâilâtün-Fâilün)

"Aşk bülbülü sabah vakti şakımaya başlar.
Gül bahçesi de isteğine ulaştı.

Söylediği her perdeden nağmemi andıran
yeni ve güzel bir nağmeye başladı."

Dördüncü Selâm

**Sultân-ı meni sultân-ı meni
Ender dil ü can imân-ı meni**

**Der men bidemi men zinde şevem
Yek can çi şevad sad cân-ı meni**

(Mefûlü-Mefâilün-Feilün)

"Sultanımsın, sultanımsın, gönlümde, canımda imanımsın.
Bana üflersen dirilirim, bir can da ne oluyor ki? Yüzlerce canımsın."

(Divân-ı Kebir'deki bu iki beyit, her Ayinde tekrarlanır.)

8. HÜZZAM MAKAMININ MÜZİKAL İKLİMİ

8.1. Geçmişte Hüzam Makamı

Son dönemlerde çok tutulan ve sevilen hüzam makamının musiki alemine tanıtılması, diğer bir ifade ile terkip edilmesi ve eserlerin bestelenmesi, sistemci okulun kurucularında, hatta 15. yüzyıla gelinceye kadar geçen devre içinde yetişen bestekârlarca da bilinmiyordu.

Bu tespiti yaparken, evvela metinleri, sonra varsa eserleri, gözden geçirdik. 16. yüzyılın ikinci yarısına, Gazi Giray Han dönemine, gelinceye kadar hüzam makamı hakkında bir kayıt bulunmadığını gördük. Musikimizin verimli ve büyük bestekârlarından olan Gazi Giray Han (1554-1608) hüzam makamından bir peşrev ile bir saz semaisi besteleyerek, makamı musikimize hediye etmiş ve böylece hüzamdan söz edilir olmuştur. Büyük bestekârın yalnız saz eserleri değil klasik anlamda ve büyük formda sözlü eserler bestelediği de bazı müzikologlar tarafından kaydedilmekte ise de, bu konuyu belgeleyen bir kayda rastlanmamış, güfte mecmualarında sözlü eserlerin güfteleri görülmemiştir.

Sistemci okulda bulunmayan hüzam makamının tarifini Abdülbaki Nasır Dede veriyor, bu tarif şöyledir:

Hüzam Gerdâniye perdesinden Hicaz âgâze edüb, Nevâ perdesine geldikte, Nevâ perdesinden Segâh perdesine dek Irak karar ede ve bu makam müteahhirinin ihtiradır.

Abdülbaki Nasır Dede'nin bu tarifi, her ne kadar teknik anlamda gereği gibi açıklık getirmiyorsa da, bize çok anlamlı ipuçları vermektedir. Evvela, Nevâ üzerinde kurulu bir Hicaz makamı olduğunu tesbit etmektedir. Karara doğru ise, Segâhta bir Irak kararı ile son bulduğunu açıklamaktadır. (Kutluğ, 2000. s.196)

8.2. Sisteme Göre Hüzam Makamı

Durağı: Segâh perdesidir.

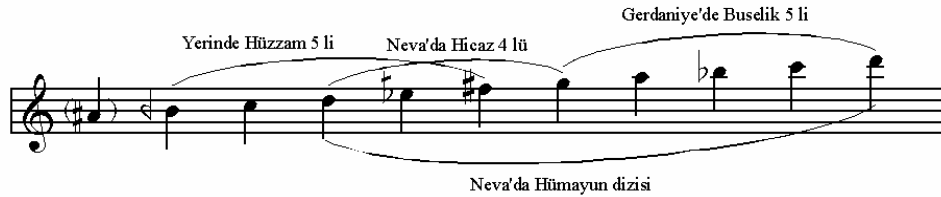
Seyri: İnici-çıkıcıdır.

Dizisi: Hüzam makamı dizisi, günümüze kadar “yerinde hüzam beşlisine eviç perdesinde hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir” diye tarif edilmiştir. Bu tarife göre olan dizi aşağıdaki gibidir; (Özkan, 1990.s.288)

Güçlüsü: Dizinin üçüncü derecesi olan neva perdesidir.

Ayrıca, güçlü neva perdesi üzerindeki hicaz dörtlüsünün, hümayun dizisi halinde uzamasından, gerdaniye perdesi üzerinde bir buselik beşlisinin meydana geldiği dolayısıyla tiz bölgenin iki değişik çeşniye sahip olduğunu söylenmiştir. Bu durum makamın mürekkep oluşunun sebeplerinden biri olarak gösterilmiştir. Bahsedilen bu dizi aşağıdaki gibidir;

9. HÜZZAM MEVLEVİ AYİNİNİN MAKAM VE GEÇKİ BAKIMINDAN TAHLİLİ

9.1. Birinci Selam

9.1.1. Birinci selamda ilk müzik cümlesinin tahlili

Devr-i Revân Dede Efendi

MA HES TÛ NE MÎ DÂ
NEM HUR Şİ
Dİ RU HAT YÂ NE SAZ

Hüzam Mevlevî ayininin birinci selamında hüzam makamının güçlüsü olan neva perdesi civarından seyre başlanmıştır. Bu birinci motifte hüzam beşlisinin seslerinin gösterip makamın karar sesi olan segâh perdesinde kalış yapılmıştır. Küçük bir saz motifiyle tekrar neva perdesine bağlanmıştır.

9.1.2. Birinci selamda ikinci müzik cümlesinin tahlili

BU AY RI LIK O DU
NA SAZ CA NIM
Nİ CE BİR YÂ NE
AH AH
Nİ CE BİR YÂ NE SAZ

Neva perdesi civarından seyre devam etmektedir. Hüzam makamının karakteristik özelliği olan dik hisar ve eviç perdelerindeki çeşnisiz kalışlar bu motifte görülmektedir. Ayrıca gerdaniye perdesinde buselik çeşnisini nevadaki hicazla birleştirip neva üzerinde bir hicaz humayun çeşnisi oluşmuştur.

9.1.3. Birinci selamda üçüncü müzik cümlesinin tahlili

SEV DÂ YI RU Hİ LEY
Lİ ŞÜD HÂ
Sİ LI MA HAY Lİ SAZ

Neva perdesinden rast perdesine doğru bir iniş melodisi görülmekte ve burada bir rast beşlisi oluşmaktadır. Rast perdesinde rastlı Dügâh perdesinde uşşaklı çeşniler işlenmiştir. Diğer motiflerde de görüldüğü gibi bütün melodiler segâh perdesinde toplanmaktadır.

9.1.4. Birinci selamda dördüncü müzik cümlesinin tahlili

Â ŞIK OL DUM
BİL ME DİM YÂR
ÖZ GE LER LE
YÂR İ MİŞ SAZ
AL LAH AL LAH SAZ
Â ŞI KA BUN

Neva perdesinden melodiye başlanan bu bölümde nim hicaz perdesinin seyre dahil olduğu görülmektedir. Burada kullanılan nim hicaz perdesi neva perdesi üzerindeki hicaz çeşnisinin yedeni vazifesinde kullanılmıştır. Hüzam makamının tanımlarını incelediğimizde klasik formdaki eserlerde nim hicaz perdesinin kullanıldığı söylenmektedir, burada da bunun bir örneğini gösterilmiştir. Küçük bir saz melodisiyle gerdaniye perdesine bağlanmıştır.

9.1.5. Birinci selamda beşinci müzik cümlesinin tahlili

CA CE FÂ LAR
VAR İ MİŞ SAZ
YÂR YÛ RE ĞİM YÂR SAZ
GÖR Kİ NE LER VAR SAZ

Gerdaniye perdesiyle başlayan bu bölümde çargâh perdesinde, neva perdesinde ve eviç perdesinde kalışlar görülmektedir.

9.1.6. Birinci selamda altıncı müzik cümlesinin tahlili

YÂR YÛ RE ĞİM DEL Cİ ĞE RİM
GÖR Kİ NE LER VAR
AH AH
YÂ RE HA BER VAR SAZ

Eviç perdesine çokça yer verilen bu bölümde neva üzerindeki hicaz çeşnisi işlenmekte ve bu çeşninin eviç perdesi güçlendirilmektedir. Bu gezinim den sonra segâh perdesinde kalış yapılmaktadır.

9.1.7. Birinci selamda yedinci müzik cümlesinin tahlili

DER Â TEŞ Sİ PÂ RÎ SAZ
 BE ZÛL FEY NÎ EB RÛ
 BE ÇEŞ MÂ NI Â HÛ SAZ
 PE Yİ DİL RÛ BÂ Yİ
 ÇÛ Şİ Rİ Şİ KÂ Rİ SAZ

Hüzzam beşlisinden sonra nim hicaz perdesiyle neva perdesi üzerinde zirgüleli hicaz çeşnisi oluşmakta ve bu çeşniyle hüzzam makamı icrasında kullanılan neva perdesindeki hicaz aralığı genişlemektedir. Daha sonra hüzzam makamında çok fazla görülmeyen nihavent dizisi kullanılmıştır. Kullanılan bu dizi yegâh perdesinde hicaz çeşnili kalış yapılmıştır ki bu şekilde icra edilen makama “Lale-Gül” makamı denilmektedir.

9.1.8. Birinci selamda şekizinci müzik cümlesinin tahlili

ME HÛ HUR GU LÂ MET
Zİ CÂN KEŞ TÛ RÂ MET
ME HÛ HUR GU LÂ MET
Zİ CAN KEŞ TÛ RÂ MET

Nihavent makamının tiz durağı olan gerdaniye perdesi, üzerinde kalışlar görülmekte ve bir önceki bölümün devamı olan nihavent makamını dizisi güçlendirilmektedir.

9.1.9. Birinci selamda dokuzuncu müzik cümlesinin tahlili

NA ZİR ET NE Dİ DEM
NE EZ KES Şİ Nİ DEM SAZ
Dİ LÛ Dİ Nİ BÛR Dİ
Çİ AY YA Rİ YÂ Rİ SAZ

Birinci satırda neva perdesi üzerindeki zirgüleli hicaz çeşnisi ikinci satırda nihavent çeşnisiyle birleştirilmiştir ve burada neveser makamı oluşturulmuştur. Devam eden neveser dizi yegâh perdesinde hicazlı bir kalış yapmakta ve “Şed-i Araban” makamı dizisi oluşturulmaktadır.

9.1.10. Birinci selamda onuncu müzik cümlesinin tahlili

MER _____ GÛ _____ Bİ _____ MEN _____
MAT _____ LÛ _____ Bİ _____ MEN _____
MAK _____ BÛ _____ Lİ _____ MEN _____ SAZ _____

Neva perdesindeki hüzzam çeşnisinden sonra eviç perdesi acem perdesine, hisar perdesi de hüseyni perdesine dönüştürülüp, düğâh perdesinde muhayyer makamı dizisi oluşturulmuştur.

9.1.11. Birinci selamda onbirinci müzik cümlesinin tahlili

HÛ SÛN YE Kİ BE DEN YE Kİ
YÂR YE Kİ SÛ HÂN Kİ SAZ
RÛH YE Kİ BE DEN YE Kİ
YÂR YE Kİ SÛ HÂN YE Kİ
YÂ Rİ Dİ Lİ HA ZİN YE Kİ
TA DE Mİ Â TE ŞİN YE Kİ

Muhayyer makamının devamı olan bu bölümde muhayyer perdesinde ve muhayyer makamının güçlüsü olan hüseyini perdesinde kalışlar görülmektedir. Beşinci satırda küçük bir saba geçkisi yapıldıktan sonra segâh perdesinde yedenli kalış yapılmıştır.

Birinci selamın son kısmı olan bu bölümde yerinde segâhlı ve yine segâh perdesinde hüzzam çeşnili kalışlar görülmektedir.

9.2. İkinci Selam

9.2.1. İkinci selamda birinci müzik cümlesinin tahlili

Ağır Evfer

AH EY HÂ

HÂ Lİ Kİ

Kİ HEFT

Â SÜ MAN

Ağır evfer usulundeki ikinci selâmın sözlü bölümü segâh perdesiyle seyre başlar. Yerinde segâh makamının çeşnisi oluşturduktan makamın güçlü olan neva perdesi üzerinde kalışlar yapar.

9.2.2. İkinci selamda ikinci müzik cümlesinin tahlili

RES

AH EY RAH

RAH ME TÛ

TÛ BER Nİ

NİK Ü BED

Segâh makamı çeşnisi devam eden bu bölümde eviç perdesinde segâhlı kalıplar görülmekte ve eviç perdesi güçlendirilmektedir. Daha sonra eviçte segâhlı, nim hicaz da hicazlı yerinde müstearlı ve yerinde segâhlı çeşniler yapılmıştır.

9.2.3. İkinci selamda üçüncü müzik cümlesinin tahlili

GÛ YEM E

YÂ HAD

HAD DER MÂ

MÂN DE EM

EM FER YÂD

RES

Yerinde segâh makamının perdeleri kullanmakta ve yerinde segâhlı kalıplar yapmaktadır.

9.2.4. İkinci selamda dördüncü müzik cümlesinin tahlili

The musical score is written in a single system with four staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The lyrics are: NI MA AH SUB HÂ NI MA.

İkinci selamın sözsüz olan terennüm bölümü seyrine yerinde segâh makamı ile başlar.

9.2.5. İkinci selamda beşinci müzik cümlesinin tahlili

9.2.6. İkinci selamda altıncı müzik cümlesinin tahlili

İkinci selamın sözsüz terennümünün bu son bölümünde tiz segâhta segâhlı, segâhta müstearlı, dügâhta uşşaklı ve yerinde segâhlı kalışlar görölmektedir.

9.3. Üçüncü Selam

9.3.1. Üçüncü selamda birinci müzik cümlesinin tahlili

Devr-i Kebîr

DEV LET ET PÂ YEN DE BÂ DA
EY SÛ VAR BE Lİ YÂ Rİ ME
RA HİM KÛN BER Â Şİ KAN MA
ZÛ Rİ DÂR BE Lİ YÂ Rİ MEN
ÇÛN TA LEB KER Dİ BE CİD A
MED NA ZÂR BE Lİ YÂ Rİ MEN

Üçüncü selamın devri kebir usulündeki bu ilk bölümü hüzzam makamı ile başlamıştır ve içerisinde zaman zaman nim hicaz ve buselik perdeleri alarak nişabur çeşnisi oluşturulmaktadır.

9.3.2. Üçüncü selamda ikinci müzik cümlesinin tahlili

HEY — HEY — YÂ — RİM

Aksak semai terennümündeki bu bölümde yine hüzzam makamının seyri devam etmekte ve içerisinde yerinde rastlı yerinde uşşaklı çeşniler görülmektedir. Terennümün son bölümünde ise üçüncü selamın yürük semai kısmına neva perdesini göstererek geçmektedir.

9.3.3. Üçüncü selamda üçüncü müzik cümlesinin tahlili

Yürük Semâi

EY Kİ HE ZAR A FE RİN AH
BU Nİ CE SUL TÂN O LUR
KU LU O LAN Kİ Şİ LER AH
HÜS RE VÜ HÂ KÂN O LUR

Yürük semai usulündeki sözlü bölüm hüzzam beşlisiyle seyre başlamıştır. İçerisinde dik hisar perdesini kullandığı görülmektedir.

9.3.4. Üçüncü selamda dördüncü müzik cümlesinin tahlili

HÜS RE VÜ HÂ KÂN O LUR SAZ
HER Kİ BU GÜN VE LE DE AH
İ NA NU BEN YÜZ SÜ RE
YOK SUL İ SE BAY O LUR AH
BAY İ SE SUL TÂN O LUR
BAY İ SE SUL TÂN O LUR

Bu bölümde hüzzam makamının karakteristik özelliği olarak bilinen hisar ve eviç perdesinde kalışlar görülmektedir. Özellikle karar perdesi olan segâh perdesine

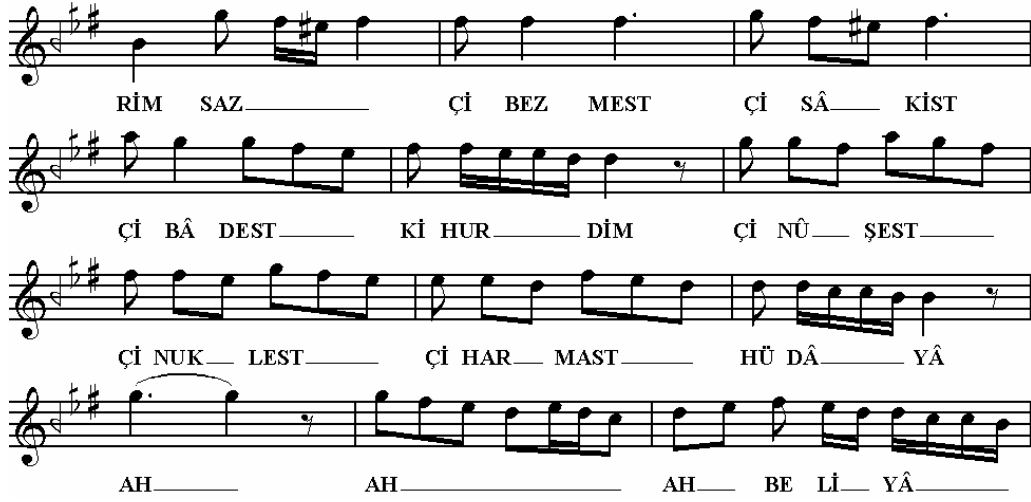
melodi yöneldiği zaman hisar perdesi dikleşerek nim hisar haline dönüştüğü görülmektedir.

9.3.5. Üçüncü selamda beşinci müzik cümlesinin tahlili

Bu bölümü takip eden terennüm de hüzzam makamı seyri hakimdir ve sümbüle perdesinin genişleme seslerinde kullanıldığı görülmektedir.

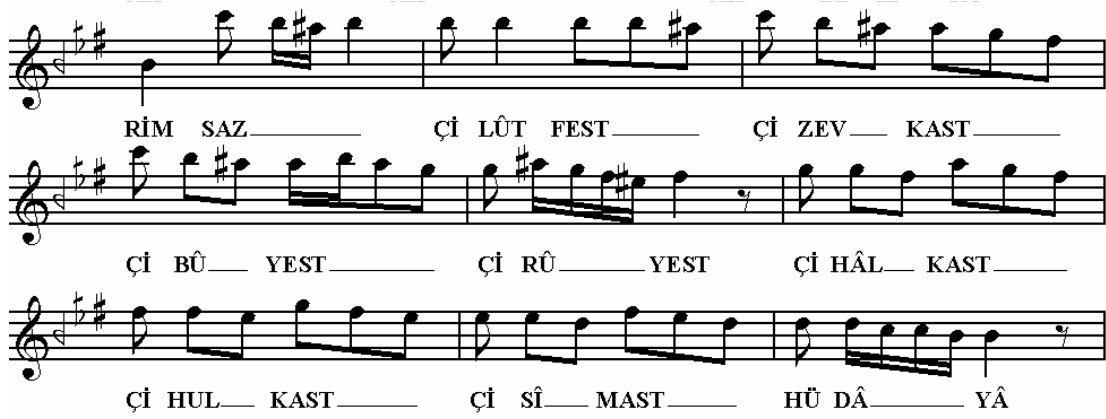
9.3.6. Üçüncü selamda altıncı müzik cümlesinin tahlili

RİM SAZ_____ Çİ BEZ MEST Çİ SÂ_____ KİST
Çİ BÂ DEST_____ Kİ HUR_____ DİM Çİ NÛ_____ ŞEST_____
Çİ NUK_____ LEST_____ Çİ HAR_____ MAST_____ HÛ DÂ_____ YÂ
AH_____ AH_____ AH_____ BE Lİ_____ YÂ_____

Terennümden sonra takip eden sözlü bölümde eviç üzerinde segâh çeşnisi kullanılıp tekrar hüzzam melodileri gösterilmektedir.

9.3.7. Üçüncü selamda yedinci müzik cümlesinin tahlili

RİM SAZ_____ Çİ LÛT FEST_____ Çİ ZEV_____ KAST_____
Çİ BÛ_____ YEST_____ Çİ RÛ_____ YEST Çİ HÂL_____ KAST_____
Çİ HUL_____ KAST_____ Çİ SÎ_____ MAST_____ HÛ DÂ_____ YÂ_____

AH AH AH BE Lİ YÂ
RİM SAZ VE LED RÂ ME SEL KU
DE VÂ NİST BE ÇEV GAN BE DAN SU Kİ
NE DER YÂ NE SAH RAST HÛ DÂ YÂ
AH AH AH BE Lİ YÂ

Üçüncü selamın bu bölümünde tiz bölge de genişleme görülmektedir. Tiz segâh perdesinde segâhlı genişleme görülmekte yani pesteki bölümün simetrisi olarak bir genişleme görülmektedir. Bu genişleme peste doğru eviç perdesi üzerinde yedenli kalıplar yaparak bu bölgede hicaz çeşnisi oluşturmaktadır. Bu çeşniyi takip eden sesler arasında gerdaniye üzerinde kalıplar dikkat çekmektedir.

Son kısma doğru eviç ve hisar perdelerinin natürel dönüşüğünü ve dügâh perdesi üzerinde muhayyerli bir kalış yapıldığı görülmektedir. Muhayyer çeşnisinin hemen ardından bu diziyne neva perdesinde hicaz aralığı da eklenerek karcıgar makamı dizisi oluşturulmaktadır.

9.3.8. Üçüncü selamda sekizinci müzik cümlesinin tahlili

MU RÂ DI MA LUB HES Tİ TE Rİ CÜM
LE HAL KI MAH BÛB HES Tİ TE Rİ CÜM
LE HAL KI MAH BÛB SAZ EY YU SU FU HÛS
NÛ EZ Fİ RÂ KAT SAZ EY YU SU FU HÛS
NÛ EZ Fİ RÂ KAT SAZ DER NÂ LE VÛ GİR
YE EM ÇÛ YÂ KUB DER NÂ LE VÛ GİR
YE EM ÇÛ YÂ KUB SAZ TEC Rİ Dİ Bİ CU
VE LED Zİ Â LEM SAZ TEC Rİ Dİ Bİ CU
VE LED Zİ Â LEM SAZ TÂ HEM ÇÛ MÛ CER
RE DEN ŞE Vİ HUB TÂ HEM ÇÛ MÛ CER
RE DEN ŞE Vİ HUB SAZ AH

Karçıgar dizisinin hemen ardından tekrar muhayyer makamı çeşnisi devam etmektedir. Bu bölümde muhayyer ve hüseyin perdelerinin çok kullanıldığı görülmekte. Üçüncü selamın bu son bölümünde aynı melodilerin tekrar edildiği ve segâh perdesinde segâhlı çeşniyle kalış yaptığı görülmektedir.

9.4. Dördüncü Selam

9.4.1. Dördüncü selamın tahlili

Ağır Evfer

AH SUL TÂ
NI ME Nİ
Nİ SUL TÂ
NI ME Nİ
AH EN DER
Dİ LÜ CÂN
CÂN İ MÂ
NI ME Nİ
AH DER MEN
Bİ DE Mİ

Dördüncü selam, ikinci selamın sözlü bölümü ile aynıdır. Segâh perdesinde segâhlı seyre başlar ve segâh makamı hakimdir.

9.5. Son Peşrev

9.5.1. Peşrevin tahlili

SON PEŞREV Gâzi Giray Han

Fahte

Son peşrev neva perdesinden başlamakta ve hüzzam makamı dizisiyle devam etmektedir. Bu dizi içerisinde zaman zaman rast makamı dizisi barındırmakta ve tekrar hüzzam makamı ile karar etmektedir.

10. SONUÇ ve ÖNERİLER

1. Ayin-i şerifler yüzyıllar boyu süren Mevlevi dergah hayatının en önemli fonksiyonlarından olan ayinlerde “sema” ya eşlik etmek suretiyle varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sema ve ayin-i şerifler arasındaki ilişkiler iç içe, birbirini tamamlar nitelikte bir bütün oluşturmaktadır.

2. Beste-i kadimlerin örnek alınmasıyla zaman içinde belli kalıplara oturtularak klasik bir form hüviyeti kazanan ayin-i şeriflerin bölümlerinde belirli usuller kullanılması ve diğer karakteristik özellikler gibi bu uygulamanın da gelenek halini alması sema unsuruyla yakından ilgilidir. Bundan dolayı tezin birinci bölümünde Hz. Mevlana, Mevlevilik ve sema konusu detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

3. Tezin kaynak taramalarının yapılması aşamasında bir Mevlevi ayininin detaylı bir şekilde analiz edilmediği tespit edilmiş ve budan dolayı böyle bir araştırma yapılması gerektiğine karar verilmiştir. Çünkü ayin formu dini musikinin en büyük ve en sanatlı formlarındandır. Usul kullanımı makam analizinin en doğru bir şekilde tespit edilecek formlardan biridir.

4. Hammamizade İsmail Dede Efendi'nin “Hüzzam Mevlevi Ayini” usul örgüsü açısından incelenmiş ve geleneksel ayinlerde kullanılan usul sırasının burada da tam manasıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayinde kullanılan bütün usuller velvele kalıplarıyla verilmiş ve altına güfteleri yerleştirilmiştir. Burada usul ve güfte kusursuz olduğu görülmektedir.

5. Ayinde kullanılan hüzzam makamı, sistemde anlatılan hüzzam makamıyla örtüşmediği gözükmemektedir. Sistemdeki hüzzam makamı dizisinin ayin içerisinde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca ayin içerisindeki müzik hareketleri (geçkiler) ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir

6. Her şeyde olduğu gibi musikimizde de korkunç bir yozlaşmanın yaşandığı günümüzde gerçek değerlerimize milletçe sahip çıkmak, ayin-i şeriflere layık oldukları önemi ve değeri vermek, bu konuda yapılacak her türlü olumlu çalışmayı gönülden desteklemek, teşvik etmek üzerimize düşen bir görevdir.

KAYNAKÇA

Akbulut, Yusuf. 1997, **Tekerlemelerin Müziksel Özellikleri**, V. Milleler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi, Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s.9-15

Akbulut Yusuf. 1999, **Osmanlılarda Müzik**, Selçuk Üniversitesi Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi, Konya, s.91-96

Altınel, Yeşim. 1997, **Zekâi Dede Efendiye Ait Mevlevi Ayinlerinin Makam, Usul, ve Güfte Yönünden İncelenmesi**, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.17-19

Can, Şefik. 1999, **Hz. Mevlânâ'nın Rubailer**, Ötüken Yayınları, İstanbul, Rubai No: 1311

Çelebi, Celâleddin. 1997, **Hz. Mevlâna'da İlim**, Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Konya, s.83-85

Çelebi, Celâleddin. 2003, **Hz. Mevlâna Okyanusundan**, Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya, s.227-236

Çıpan, Mustafa. 2002, **Hammâmîzâde İsmail Dede Efendi'nin Bestelenmiş Eserlerinin Güfteleri Üzerine Bir Değerlendirme**, X. Milli Mevlâna Kongresi, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, s.237

Eflaki, Ahmet. 1953, **Ariflerin Menkıbeleri**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s.3
Erdemir, Avni. **Anadolu Sahası Musiki Şinas Divan Şairleri**, Türk Sanatı ve Eğitimi Vakfı Yayınları, s.22

Gölpınarlı, Abdülbaki. 1953, **Mevlâna'dan Sonra Mevlevilik**, İnkılap Kitapevi, İstanbul, s.351-352

- Gölpınarlı, Abdülbaki. 1951, **Mevlâna Celâleddin**, İstanbul Matbaası, İstanbul, s.169
- Gölpınarlı, Abdülbaki. 1963, **Mevlevilik Adab ve Erkânı**, İnkılap Yayınevi, İstanbul, s.78
- Gültek, Nermin. 1996, **Mevlevi Âyînlerinde Kullanılan Usûller ve Kullanılış Sebepleri**, , İstanbul Teknik Üniversitesi Sanatta Yeterlilik tezi, İstanbul, 16-17
- Hidâyetoğlu, Selâhaddin. 1996, **Hazret-i Mevlâna Muhammed Celâleddin-i Rûmi Hayatı ve Şahsiyeti**, Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Konya, s.3-4
- Kutluğ, Fikret. 2000, **Türk Musikisinde Makamlar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.196
- Önder, Mehmet. 1993,**Mevlânâ'dan Güldeste**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.17
- Önder, Mehmet. 1959, **Gönüller Sultânı Hz. Mevlânâ**, Işık Basımevi, Konya, s.11
- Özalp, Nazmi. 1992, **Türk Mûsikîsi Beste Formları**, T.R.T. Müzik Dairesi Basım evi, Ankara, s.49
- Özkan, Hakkı. 1990, **Türk Mûsikisi Nazariyatı ve Usûlleri**, Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul, s.288
- Öztuna, Yılmaz. 1996, **Dede Efendi**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara, s. 120
- Top, Hüseyin. 2001, **Mevlevi Usûl ve Âdâbı**, Özener Matbaası, İstanbul, s.27
- Yağız, Nazire. 1995, **Dini Musikide Değişik Bestekârlara Ait 8 Âyin-i Şerif'in İncelenmesi**, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.45

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Konya'da doğdu. İlk orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. Müziğe orta okul yıllarında piyano dersleri alarak başladı.

2000 yılında Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuarı Klasik Türk Müziği bölümünden birincilikle mezun oldu..

ve aynı yıl okulunda Öğretim Görevlisi olarak göreve başladı.

1998 yılında Konya Büyük Şehir Belediyesi Türk Müziği topluluğunun açmış olduğu sınavı kazandı ve kanun sanatçısı olarak görev yaptı.

Topluluk ile A.B.D. Almanya, Fransa, İspanya, İngiltere, Tunus, İsveç, Danimarka, Bosna Hersek ve Yunanistan gibi ülkelerde yapılan konserlere sazıyla katıldı.

Bu arada Kılınçarslan solist saz olarak çeşitli üniversitelerde resitaller vermiştir. Konservatuvarın korusu da dahil olmak üzere bir çok topluluk çalıştırmakta ve bu topluluklar konserler düzenlemektedir.

Musiki yolundaki bu yoğun çalışmalarına rağmen akademik çalışmalarına da yer vermekte, Selçuk Üniversitesi müzik eğitim bölümün de mastur programına devam etmektedir. Kılınçarslan halen Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.

